

ZVEZEK · 4
LETO VII ·

· APRIL ·
· MCMX ·

N · A · Š · I · Z · A · P · I · S · K · I

SOCIALNA REVIJA · UREDNIK DR. ANTON
DERMOTA · · ODGOVORNI UREDNIK IN
IZDAJATELJ ANTON KRISTAN · LJUBLJANA

VSEBINA:

VLADIMIR KNAFLIČ · KULTURNI BOJ · · ABDITUS · ODGOVOR!
DR. DRAGOTIN LONČAR · IZ POLITIČNE KORESPONDENCE DR.
JANEZA BLEIWEISA (Konec) · · · ABDITUS · SOCIALIZEM POSA-
MEZNIKA (Konec) · · DR. JOSIP FERFOLJA · MAŠARYKOVA PRAK-
TIČNA FILOZOFIJA (Konec) · · · DR. FR. KIDRIČ · POMOTE IN
POTVORE ZA RAZNE POTREBE · · · PREGLED · · KULTURNI ·
LITERARNI · · POLITIČNI · · POLEMIKA · · OTON ŽUPANČIČ ·
EPIGRAMI

· MCMX ·

LASTNIK KONZORCIJ „NAŠIH ZAPISKOV“ · UREDNIŠTVO V
GORICI · VIA DEL BOSCHETTO 29 · UPRAVA V LJUBLJANI
SELENBURGOVA ULICA 6_{II} · · · TISK TISKARNE · IV. PR.
LAMPRET V KRANJU · POSAMEZNE ŠTEVILKE : 40 VIN.

Naši Zapiski

izhajajo vsakega
1. v mesecu ::

Naročnina znaša za Avstro-Ogrsko za celo leto
4 K 80 v s poštnino vred, za pol in četrt leta so-
razmerno manj; za Nemčijo 5 K 60 v, za ostale
države 6 K 20 v. :: Posamezne številke 40 v.

Rokopisi naj se pošljajo na adresu Dr. ANTON DERMOTA
v Gorici, via del Boschetto 29. :: Naročnina pa na naslov:
:: NAŠI ZAPISKI, Ljubljana, Šelenburgova ulica 6/II. ::

„Naši Zapiski“

VI. letnik 1909 se dobe za K 4.80
pri upravi „Naših Zapiskov“ v
Ljubljani, Šelenburgova ul. 6./II.

Pod spovednim pečatom.

Spisal Fi. Kirchsteiger,
preložil Etbil Kristan.
Cena I. dela 2 K 60 vin.,
II. dela 2 K. Ta lepa in
nadose zanimivo pisana
knjiga je prav priprava
za darilo ob primernih
priložnostih. Dobiva se v
vseh knjigarnah in v

Del. tisk. druž. v Ljubljani

GRIČAR & MEJAČ

Ljubljana, Prešernova ulica 9

priporoča svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek

za gospode in dečke ter mične novosti v konfekciji za dame in
deklice. — Ceniki zastoj in franko.

Kulturni boj?

Abditus povdarja,¹⁾ da je socialno delo za naše ljudstvo prvo načelo, ki ga je treba respektirati z vso strogostjo: Demokratizem in zavedno organizirano socialno delo da je edina dolžnost vsakega izobraženca naše krvi. Ker eksistenčni boj ni nastal radi cerkve, vere in Boga, in ker

morejo za našega človeka, kateremu manjkajo predpogoji globlje duševne izobrazbe, dvomi o resničnosti boga in njegove eksistence postati usodepolni, — ker je slednjič vsak košček našega narodnega življenja prepojen s krščanstvom, zato prepustimo propagiranje svobodne misli Aškercu; bolje pa je, da pustimo našemu človeku vero v boga, da mu pustimo iskreno molitev, ko pa, da skušamo doseči prevrat v naziranju družabnega sestava v čisto individualistični, anarhistični smeri: S krščanskim naziranjem zlomimo našemu proletarskemu ljudstvu odporno moč ter ga prepustimo protisocialnemu malomeščanstvu. Princip demokracije hoče, da delaj večina samo ono, kar je v korist skupnega ljudstva. V zgolj kulturnih stvareh siliti ljudstvo v gotov nazor, je resnično nasilje: ker je ločitev cerkve od države le kulturnen, ne socialen pojav, — (sc. odvisen le od osebnega prepričanja posameznika, kakor je le od osebnega prepričanja posameznika odvisna njegova konfesija) — zato je protisocialno delati za ločitev cerkve od države. Dokaz: Francoski proletariat je izročen na milost in nemilost „pistonu“, po kojem buržoazija uživa v slavi in moči.

Tako pravi Abditus.

Zdi se mi pa, da se moti; ne samo, ko govori o protisocialnem malomeščanstvu, — saj je pri ugodnih ekonomskih in političnih razmerah mogoče, da danes protisocialno malomeščanstvo jutri postane socialno, realistično (v češkem smislu) ali celo socialistično, in protisocialnost ni nobena stalna lastnost malomeščanstva, zlasti slovenskega ne, — ampak moti se tudi drugje: Pod naslovom „kulturni boj“ govori Abditus naenkrat o dveh

¹⁾ „Naši Zapiski“ št. 1.—2., leta 1910. Abditus: „Kulturni boj?“

pojmi, ki sta drug od drugega povsem različna; iz tega identificiranja, ki je napačno, pride do zaključka, da je protisocialna ločitev cerkve od države, ker je to zgolj kulturna zadeva, odvisna od osebnega prepričanja posameznikovega, s kojim nima demokracija nič skupnega.

Temu pa ni tako. Dvoje vprašanj je:

Prvo: Veruješ li v boga, ali ne veruješ?

Drugo: Ali je cerkev državotvoren faktor? In kaj je država?

Država je skupnost ljudi, združenih v eno upravno celoto po historičnem procesu, vsled danih predpogojev: ekonomskih, političnih, splošno kulturnih.

V vsaki državi je državotvoren faktor interes: včasih interes singenetične skupine (naroda), včasih interes razreda; vedno je taalioni razred, taaliona skupina, ki vlada državo, ki ima državno, — ker ekonomično moč v rokah. Politična moč, to je moč v državi, je ono, za kar se bore razredi; ekonomska moč je predpogoj politične.

Boj za državo, za vlado v državi je razreden boj.

Čemu si lasti hierarhija vpliv na državo? Od kdaj je cerkev gospodarica države, in zakaj? Kdo hoče ločitev cerkve od države, kakšna bodi ta ločitev, in zakaj jo hočemo?

Prvo gorenjih vprašanj je torej vprašanje vesti, drugo pa je socialno vprašanje: vprašanje razrednega boja v njegovi obliki: Boj za državo.

Primérov, dokazov najdemo dovolj v zgodovini:

V buli „Unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam“ pravi papež Inocent: Bog sam je podelil papežu dva meča, meč duhovne in meč posvetne oblasti; s poslednjim opase papež cesarja („rimskega cesarstva nemške narodnosti“), ki mu postane vazal: Papež podeli cesarju posvetno oblast v fevd!

V ruski narodni cerkvi je car samodržec obenem patrijarh te cerkve in predsednik svetega sinoda. V Lhasi stanuje posvetni knez lamaistične cerkvene države, v samostanu Taši-lunpo v Šigatse pa te cerkve duhovni glavar, lamaistični papež; oba sta inkarnacija duha Buddhovega.

Dovolj je drugih primérov: Moslemom je koran podvrgel vzhodni svet, nemški viteški red je z mečem in križem utrdil svojo moč nad Litvo in Prusijo, inkvizicija je pokorila Španijo.

Vendar zadosti: Vsaka hierarhija, bodisi rimska, bodisi moslemska, pravoslavna, luteranska, lamaistična ali kitajska, se iden-

tificira vedno s posedujočim razredom in postaja ž njim državotvoren faktor.

Ko si je hierarhija hotela ohraniti politično moč ter pri tem ni zapustila fevdalcev, na koje se je opirala, prišla je v konflikt z onimi, ki so starim fevdalcem hoteli odvzeti politično moč, ki so nasproti njim hoteli uveljaviti nova, demokratičnejša načela.

Ko vodi „rimski cesar nemškega naroda“ oboroženo silo čez Alpe, zadene ga prokletstvo; demokratično¹⁾ plemstvo gre pred absolutistično hierarhijo v Kanoso.

Papež v Avignonu: Posvetna moč fevdalne države zmaga nad posvetno močjo hierarhije.

Razkol: Orient se osvobodi politične nadvlade okcidenta.

Danes smo demokratični, takoj se posluži cerkev tega sredstva: ljudske stranke, časopisje, združništvo tvorijo njeno moč. Za vsemi temi institucijami tiči volja do moči. Snujejo se že konfesionalne univerze; v imenu vere se vodi politični boj, pa ne za vero, ampak za cerkev, za gospodujoči razred.

Marx pravi: „Angleška visoka cerkev lažje prenese napad na vseh 33 svojih verskih resnic, ko na $\frac{1}{33}$ svojih posestev.“

Kjer je cerkev prenehala biti državotvoren faktor, se je zgodilo to le, ker je razred, na kojega se je cerkev opirala, bil premagan po drugem razredu: cerkev se je opirala na konservativce, fevdalce, in je bila ž njimi vred poražena od napredujočega meščanstva. Od francoske revolucije do „kulturnega boja“ na Francoskem je le en korak, drugo je posledica, in sicer naravna posledica prvega. Francosko meščanstvo, buržoazija, je v razrednem boju zmagalo, ker je bilo demokratično:

À la lanterne les aristocrats!

Tam pa, kjer se je cerkev znala demokratizirati, kjer je bistvo naroda demokratično, — glejmo Slovence ali alpske Nemce, — tam gospoduje še dandanes. Cerkev gospoduje in ne etični, morda verski svetovni nazor: slišali smo besede vodilnega slovenskega politika: „Ne vprašamo te, če veruješ, vprašamo te, če si z nami!“²⁾ Krek pa je rekel: „V naši stranki je prostora tudi za najstrožjega marksista“!

¹⁾ Demokratično — cum grano salis: nemško plemstvo kot skupina po samostojnosti in medsebojni enakosti stremečih grofov, vitezo / itd. je bilo demokratično v primeri s papeškim absolutizmom in je res tudi strlo absolutizem cesarja.

²⁾ Primerjaj pogovor župnika z Jermanom. (Cankar, „Hlapci“).

Ta izreka nam z jarko lučjo osvetljuje položaj: vera, vest in molitev le zakrivajo razredni boj za oblast v državi, za oblast cerkve nad državo.

Tudi protihierarhična, protikonservativna, napredna in demokratska buržoazija se bojuje za to moč. Na Francoskem je zmagala. To isto moč pa hoče doseči proletariat.

V Avstriji pa meščanstvo nima tolike moči. Naše kakor nemško liberalno je podleglo demokratični ideji, vpreženi pred cerkveni voz. Demokracija za konservativce! Čili konjički so to!

Ekonomsko in politično moč hoče doseči buržoazija, cerkev hoče ločiti od države v lastnem razrednem interesu. Enak interes ima proletariat: cerkev mora biti ločena od države, t. j. konservativnemu krilu meščanskega razreda je treba odvzeti moč.

Če opravi to delo demokratično meščanstvo, ustvarilo je kulturne vrednote za proletariat, pomnožilo je predpogoje za vzrast socialistične družbe, ker je pomoglo (meščanski) demokraciji k zmagi nad konservativizmom.

Ker smo interkonfesionalni, smo tolerantni; spoštujemo versko prepričanje posameznika kakor tudi posameznih narodov, hočemo pa tudi konfesionalno svobodo. Ali jo imamo pod gospodstvom cerkve?

Ločiti je treba ta razredni boj za ločitev cerkve od države od boja za ali zoper vero. Vernemu, nravnemu slovenskemu proletariatu pa je treba zgodovinske zavesti: verstvo posameznika ne sme služiti gospodovalnim namenom ene, konservativno absolutistične buržoazne skupine, in bojni nameni druge, napredno demokratične meščanske skupine ostanejo tudi le razredni nameni. Odtod propaganda „Svobodne misli“, za katero se skriva razred in njegovo stremenje, uveljaviti se v državi.

To pa proletariata ne sme motiti: ostane naj veren in naj se ne briga za agitacijo „Svobodne Misli“, v kolikor je protiverska; dela pa naj za ločitev cerkve od države, ker s tem zmaga demokracija v boju za državo, in demokracija je neobhodno potrebna v boju proletariata za moč v državi. Za to močjo stremi proletarski razred.

Vendar se ne moremo ogniti končno tudi verskih vprašanj, ker versko vprašanje je vprašanje etike posameznika. Tu pa mi Abditus sam daje prav. V „Socializmu posameznika“¹⁾ pravi: „V socialni etiki, ki naj omogoči socialno pravičnost, temelji velik del socialnega vprašanja.“

¹⁾ „Naši Zapiski“ 1910 št. 1.—2. Abditus: „Socializem posameznika“.

Ali pa je katerakoli hierarhija skrbela za poglobljenje socialne etike? Pač, do gotove mere. Ko pa se je socialna etika v svojih posledicah postavila proti hierarhiji, je prišla na indeks (biblija, modernizem!) in tam je še danes.

Zato trdim: vsak demokratizem v meščanskih strankah, pa tudi vsak poskus meščanstva, izpodriniti teistični svetovni nazor z racionalističnim ali naturalističnim ali materialističnim, je pripravljalno delo. Zrevolucionira duhove, in prišlo bo v prid proletarskemu razredu. Poglobljenje etične izobrazbe posameznika je vzporedno ekonomskim in političnim bojem: kakor se proletariat ni mogel izogniti enemu vsled zgodovinske potrebe, tako se tudi drugemu ne bo izognil.

Demokracija hoče revolucionarno večino.

ABDITUS:

Odgovor!

Gospod Vladimir Knaflič z menoj ni zadovoljen. Zato naj mu bo kratek odgovor. Najprvo ga moram zagotoviti, da znam prav dobro razločevati boj proti verstvu in stremljenje po ločitvi cerkve od države. Ampak jasno mi je tudi, da ima ločitev cerkve od države vsaj začasno v praktičnem dnevnem življenju neizogibno za posledico boj države proti svobodnemu verstvu pozameznika. O tem se lahko prepriča tudi gospod V. K., če pozna vse Briandove naredbe in njegov jus. A pustimo to!

Ko sem zapisal stavek, da bi mogel glasovati danes za ločitev cerkve od države le, če bi bila ta ločitev plod obojestranskega sporazuma ali poravnave, je govoril iz mene slovenski socialist, ne jurist. Zavedam se jasno, da bi bila ločitev cerkve od države *socialen čin*. Ampak jasno mi je tudi, da bi imela korist od tega dejanja edinole svobodomiselna buržoazija, delavno ljudstvo pa bi ostalo praznih rok. Drugače biti ne more. In to je merodajno. Če stremlji svobodomiselna buržoazija po ločitvi, hoče s tem nekaj doseči. Gmotne pridobitve ji plavajo pred očmi. To pa nima s proletariatom in njegovim gospodarskim osvobojenjem nič skupnega. Čemu se posamezni razredi udeležujejo političnega življenja? Da se ekonomsko in družabno okrepe. Za delavsko ljudstvo ima

torej ločitev cerkve od države danes zgolj kulturni pomen, socialno pa de facto nobenega. Vzгляд je dan. Francija ga je dala. Ločitev cerkve od države se je izkazala kot buržoazna potreba po zaslužku in dobičku. Tako je danes in tako še dolgo ostane.

Končno naj gospod K. upošteva, da smo Slovenci eminentno katoliški narod (95%). Nekaki sorodniki Poljakov. Vsa naša narodna in socialna zgodovina je prepojena s tem dejstvom. Čustvo nima tu nobenega pomena, odločilna je matematika. Bodimo si odkriti: S socialnega stališča (če hočete, tudi z narodnega) nima za naše proletarske mase kulturni boj nikakega pomena. Tu je pomenljivo le socialno in izobraževalno delo v korist skupnega ljudstva. To je ono družabno načelo, ki ga je treba respektirati z vso resnostjo, če ga hočemo dosledno in neupogljivo izvesti v *veliki črti*. Vsi uspehi so od izvršitve tega bojevitnega načela odvisni.

Kar se našega malomeščanstva tiče, ga prav dobro poznam. Ono je danes protisocialno in sicer i po svojem ekonomskem položaju, i po svoji umstveni izobrazbi. V socialni izobrazbi je danes daleč za slovenskim kmetom in delavcem.

Iz politične korespondence dr. Janeza Bleiweisa.

Priobčuje dr. Dragotin Lončar.

Dalje.

XXVIII.

Pismo barona Josipa Schwegla¹⁾ (nemški izvirnik).

Z dne 20. januarja 1879.

chwegel odklanja ponudeno mu kandidaturo v Ljubljani.

XXIX.

Pismo grofa Josipa Barba²⁾.

Z dne 16. avgusta 1879.

Barbo pravi, da ni nikdar ničesar dal na Taaffeja. V svoje ministerstvo je vzel Taaffe najhujšega in najnevarnejšega nasprotnika Stremayerja (poleg Pražaka in Falkenhayna — kako moreta biti ta dva tam); s tem je pokazal, da je

¹⁾ Barón Josip Schwegel, Slovenec po rodu, vodja nemške stranke na Kranjskem.

²⁾ Grof Josip Barbo je bil slovenski deželni in državni poslanec.

naš nasprotnik in se ne smemo nadejati, da bi nam bil pravičen. Ziamialkowski ostane „Galgenvogel“.

XXX.

Pismo dr. Janeza Kulavica¹⁾.

Z dne 27. junija 1879.

Zahvaljuje se v imenu viteza Schneida, ki je postavljen za kandidata ljubljanskega mesta. Dr. Kulavic označuje Schneida sledeče: Nazorov je konservativnih, vsem pravičen, zna za silo slovenski. Že tu na Dunaju je skušal Mladoslavence spreobrniti na bolje. V politiki mu je geslo „sprava“.

XXXI.

Pisma viteza Josipa Schneida²⁾ (nemški izvirnik).

1.

Z dne 4. junija 1879.

Naznanja, da ne more sprejeti državnozbornskega mandata, ker se mu ne zdi združljiv z njegovo službo v kabinetni pisarni. Težko mu je storiti ta korak, ker se je bati, da pripade mandat liberalcem. Odobrava program konservativnega centralnega odbora z dne 26. maja 1879. leta in bi rad zastopal ta program v državni zbornici, toda uvidel je, da žal ne more sprejeti mandata zaradi svoje službe.

2.

Z dne 29. julija 1879.

Iz kabinetne pisarne je prišel v bosenski biro.

On bo delal na to, da se bodo zmerne, spravo zahtevajoče želje konservativne stranke izražale v konciliantnih oblikah. Treba se je ogibati razburljivih debat v časopisju in demonstrativnih prired. Klic po miru in spravi v deželi okrepi v odločilnih krogih slovensko pozicijo, da z velikim zaupanjem lahko pričakujejo Slovenci izpolnitve svojih želja. Z zmernim nastopanjem strankinih listov in z ogibanjem vsake demonstracije v deželi se odpre in obdrži slovenskemu delu prosta pot.

3.

Z dne 5. avgusta 1879.

Način, kako se bo praznoval cesarjev rojstni dan, bi bil morebiti jako važen. „Naši listi naj bi prinesli uvodnike, ki bi z zmernostjo naglašali ne naše zmage, marveč našo pripravljenost,

¹⁾ Dr. Janez Kulavic, bivši ljubljanski stolni prošt.

²⁾ Josip vitez Schneid (1839—1884), Nemec po rodu, slovenski deželni in državni poslanec.

dati deželi zopet mir. Kakor zahtevajo Slovenci zase le pravičnost in ničesar drugega, tako ne odstopijo od pota pravice tudi nasproti drugim mnenjem. Dokaz svoje spravljalivosti so pokazali že s tem, da so volili za poslance može, katerih patriotizem, mirnost in nestrastnost je nedvomna. Čudili se bodo ljudje, kako *zmerne* in skromne so zahteve naše stranke.

Temeljna misel naših poslancev je: *Velikost in enota, moč in procvit avstrijske države*, ki nima zvestejšega naroda nego so Slovenci. Šeststoletna zgodovina združenja s habsburško državo priča o pokornosti, udanosti in požrtvovalnosti Slovencev. Nikoli se ni ta narod uprl *vladi*. Skupno je prenašal težke čase in težko bo imenovati bitko, v kateri ne bi bili Slovenci v potokih prelivali krvi za skupno državo, ko je šlo za čast Avstrije. Ta preizkušena zvestoba zasluži pač *priznanja*, vendar je vladajoča *liberalna* stranka slovenski narod odrivala, žalila in obrekovala. Danes sicer ni dan za rekriminacije, vendar je treba poudarjati, da je Slovence globoko žalilo, da se je dvomilo o njih zvestobi do države, s toliko krvjo zapečateni, in da so se smatrale mnenja nekaterih vročekrvnežev kot splošne težnje.

Poslanci dežele Kranjske bodo dokazali, da iščemo poročstva za svoj narodni razvoj in procvit svoje ožje domovine le v *velikosti in moči Avstrije*, da nečemo drugega nego pravično vladati, kjer bodo sedeli možje, imajoči *pošteno* voljo zadovoljiti narodnosti s tem, da omogočijo brezskrbno bivanje druge poleg druge in ne dovolijo narodnih nadoblasti ter končno dajo posameznim kronovinam tak avtonomen razvoj, ki ne spravlja v nevarnost državne oblasti.

Vladar, ki je oče svojih narodov, ne daje prednosti nobenemu pred drugim. On, čigar rojstni dan danes praznujemo, hoče mir med svojimi otroki. Oni, ki mu pošteno služijo, ne bodo zadrževali tega miru in te sprave, h kateri dajemo mi Slovenci z veseljem svojo roko . . .“

Schneid končno omenja, naj bi morebiti tudi nekatere čitalnice v tem smislu podale svoja voščila deželnemu šefu.

4.

Z dne 5. septembra 1879.

Ni dvoma, da bo dala vlada precejšnje koncesije posameznim kronovinam glede njih avtonomije. „Zdi se mi, da bi bilo oportuno korektno postopanje barona Schwegla večkrat naglašati nasproti nezrelemu vedenju njegovega kolege iz veleposestva. V carinsko-trgovskih vprašanjih moramo imeti Schwegla, ki je specialist in

bolj bistroumen nego vsi matadorji liberalne stranke, kateri nastopajo v teh vprašanjih. Bila bi velika korist, ako bi se postavil Schweglu zlat mostiček do nas.“

5.

Z dne 13. septembra 1879.

„V konservativni stranki je „mala ozlovoljenost“ proti Taaffeju: veliko priznanje članom prejšnjega ministerstva, premestitev de Pretisa v Trst in Glaserja na mesto generalnega prokuratorja (šef vseh državnih pravdnikov), povzdigovanje Widmanna, zastopnika prejšnjega režima, voditelj poštnega ministerstva poprej v službi „Neue Freie Presse“, odklonitev resignacije liberalnega deželnega glavarja Hamberga v Solnogradu — to so dejstva, ki dajo misliti. Vlada dela predvsem na to, da pritegne nase liberalno stranko, da ji ponudi ministerstva in jo potolaži. Po mojih mislih ni sedaj čas imeti vedne zveze z manjšino, katere sistem in državniška umetnost je bankerotna in ki le umetno vzdržuje svojo edinost.

Za sedaj smatram, da se hoče grof Taaffe ogniti novim neprilikam od strani ustavovercev, na drugi strani bi bil pa že čas v dejanju pokazati, da se vlada namerava resno opirati na večino. Naša politika mora še zdaj iti nekaj časa vzporedno z vlado v smeri proti ustavoverni stranki. Naš življenski interes je, prepričati ljudstvo, da ni tako, kakor pravi ustavoverna stranka: Nemci so zatirani, nemštvo je v nevarnosti! Čehi gredo zelo previdno v tej smeri. Že se oglašajo glasovi, da je treba dati koncesije, in se ne dajo strašiti, da bi bilo potem zlo z nemško narodnostjo! Če prepričamo ono prebivalstvo, ki ga imajo na svoji strani ustavoverci, o pravičnosti naših teženj, o spravljivosti naše stranke in o neškodljivosti naših koncesij, potem bi bila to velika zmaga in velik političen uspeh.“

6.

Z dne 19. septembra 1879.

„Baron Gödel-Lannoy¹⁾ je zelo čistilakomen mož, željan avanziranja. Meni ni všeč to, kako se tišči v ospredje.“

7.

Z dne 12. decembra 1879.

Schneid je proti načinu zemljiške davčne reforme. Kranjska plača letno okrog 70.000 gold. več zemljiškega davka nego bi morala in sedaj morajo slovenski poslanci glasovati Poljakom na ljubo proti temu, da bi 270 kvadratnih milj zemlje v Galiciji doslej neobdačenih se obdačilo v letu 1881.

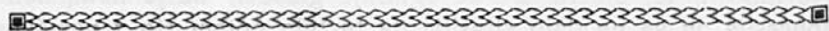
¹⁾ Baron Gödel-Lannoy, Nemec po rodu, slovenski državni poslanec.

„Ministerski predsednik Taaffe je izjavil, da hoče biti vlada pravična vsem narodom, da torej opušča sistem germanizacije in centralizacije. Ker je to tudi naš program, je treba, da jo podpiramo in ji izrečemo zaupanje. Mesta in vasi, politična društva, korporacije i. t. d. naj pošljejo Taaffeju zahvalo in zaupanje za njegovo izjavo. Zgodi se naj to v *zmerni* obliki, ker bi prenarodno in preenostransko ovacijo utegnili nasprotniki izrabiti, da bi delali vladi nove težkoče in bi mi dosegli ravno nasprotno, kar želimo.

Kandidaturo Windischgrätzovo želi neka stran, ki je *sedaj* ne smemo ignorirati. Jaz bi vstop Windischgrätzov smatral za veliko pridobitev Kranjske in to iz sledečih vzrokov: bil je že naš kandidat pri poletnih volitvah t. l., udan je narodni stvari, v ožjih, da, celo familiarnih zvezah je z dvorom . . . in bi mogel ugodno zastopati naše male osebne koristi, ker grof Hohenwart nas zastopa v velikih političnih vprašanjih in ga ne moremo angažirati za male reči, mi pa nimamo toliko vpliva, da bi jih dosegli. Končno je v svojem volilnem okraju posestnik in znan dobrotnik.

Morebiti bodo drugi kandidati prepustili terén Windischgrätzu, uvažujoč te razloge. — Mogoče je, da bo vlada v kakem glavnem vprašanju ugodila zahtevam dežele in s tem spojila eventualno to željo (izvolitev Windischgrätz).“

Konec.

ABDITUS:

Socializem posameznika.

VI.

Dalje.

Imam namena razpravljati o vzdrževanju ali uživanju. Človekov razum kot najmerodajnejši zastopnik interesov individija ve in zna najti mejo med škodljivim in dobrim zatajevanjem ter med neizmernim in škodljivim ter zdravim uživanjem. Gre marveč le za to, da vidimo stvari take, kakršne so v resnici in jih priznavamo.

Sleheren človek je egoist; to tajiti bi se reklo smešiti se. Pri nekaterih je ta naravni čut razvit bolj, pri drugih manj. Ne-

resnično bi bilo, če bi trdil, da je egoizem, skrit v vsakem še tako neznatnem bitju škodljiv, razdirajoč ali pa vedno povsod dober in koristen.

Človeška kultura raste nepretrgoma in neprestano. Ona izvršuje to eminentno nalogo, da *uravnava smeri individualnega egoizma v skupen cilj*. To je socialna poteza naše dobe.

Človek je rodil delo; delo je rodilo kulturo. Čimbolj pa se množi produktivnost dela po človeku, toliko plemenitejši je človeški rod, toliko plemenitejša so tudi njegova čustva. Z večjo človeško produktivnostjo dozoreva šele nekaka ljubezen do bližnjega, ki se v preteklosti samaobsebi ni mogla vzdržati.

Ker pomenja socializem višji proizvodni sistem kot je sedanjí, prehaja analogno z njim tudi človekov egoizem iz dobe brutalnosti in barbarizma v „dobo kulture in socialnosti“.

S tega stališča je socializem največja ideja, kar jih srečujemo v človeški povestnici.

Zgodovinski materializem ima to zaslugo, da je pomogel človeku spoznati, da je v vseh časih nastopal človek proti človeku zaradi osebnih koristi te ali one vrste. Vsa dosedanja zgodovina človeške družbe ne obstoji samo iz bojov med posameznimi sloji te družbe, temveč tudi iz boja moža proti možu. Ta boj na višku svojega razvitka pomeni boj sloja proti sloju. Vsi ti boji, ki jih imenuje zgodovina kulturne ali gospodarske, so bili iz večine individualno ali pa socialno egoistični; temeljili so v pohlepu za individualnimi ali pa skupnimi koristmi. — Kapitalistična doba je s pomočjo vseh svojih velikih in še nerazvitih sil dala barbarskemu boju, izhajajočemu iz individualnega egoizma, novo obleko, napravila je ta boj eleganten, dasi nosi ta večna borba na sebi še vse znake nekdanjega barbarizma in nečlovečnosti.

Socializem vsled svojih ciljev nima naloge ta boj odstraniti, ali pa mu dati le drugo milejšo obleko, temveč njegova naloga je, ta boj plodonosno naložiti, da bo v harmoničnem sodelovanju vseh donášal koristi vsakemu posamezniku v toliki meri, v kolikor je to njegovi naravi dopustno in potrebno.

Zgodovina pripoveduje o brezštevilnih odkritih in skritih bojih, a o nobenem, ki bi imel tolik uspeh, in tako silne cilje kot socialni boj današnje dobe, ki bi se bojeval tako elegantno, ogibajoč se vsega, kar bi spominjalo na povratek atavizma preteklosti.

Ta boj se v svoji zadnji inštanci naziva boj za in zoper egoizem, za in zoper družbo, za in zoper posameznika.

Oprt na individualni egoizem, potrebuje ta boj v svojih odločilnih trenutkih *ideologije*. Tu ne gre za to, ali biva ideja samanebe, ali je samo proizvod materije. Mislim, da je to vprašanje postransko, Marveč za to gre, kar biva, in za korist in potrebe bivajočega. Enostransko se mi zdi, povdarjati samo talioni moment kot končno odločilen. Eno pa stoji: *Ideja je vodilna, odločujoča in največkrat zmagujoča*.

Vse one, ki so izprevideli potrebnost in korist ne zgolj boja, temveč tudi možnost realizovanja svoje ideje, veže dolžnost, bojevati se. Pri tem je ideologija zmagujoča moč boja. Ta je večni. Gledajoč vedno na samega sebe, se bojuje človek z neizčrpno močjo za svojo najsvetejšo in vedno upravičeno posest — za svojo prepričanje.

Torej: Čemu bi tajili egoizem? Priznati se mora odkrito. Izpopolnjevati se mora človek v tem boju. Čemu tajiti pretekli barbarizem tega boja? Nauk sledi iz tega, da je treba dati temu boju popolnejši temelj zaradi našega egoizma in da je zaradi tega dati drugo podlago potom vzgoje tudi ljudem — s tem družbi. Možnost je dana.

Socializem torej ne bo nikoli ubil individualnega egoizma. Le obliko njegovega boja ima omiliti v toliko, v kolikor to nujno potrebuje socialna celota.

VII.

Značilno za danes prevladujoče družabno in socialno nazarje je razmerje, v katerem opravlja posameznik svoje delo kot individualno dolžnost napram celoti. Menda ni treba šele poudarjati, da nihče ne vpraša, daje-li sam družbi toliko življenske moči, kolikor je od nje potrebuje in jemlje. Vsakdo živi pač tako, kakor more, vzame si življenje tam, kjer mu je to mogoče, in zato lahko imenujemo to razmerje — ki ne pozna nobene družabne in socialne morale in ki temelji v gmotni razsultosti — družabno anarhijo. Zakaj iz tega razmerja se rodi načelo, da je dovoljena posamezniku v imenu lastnega obstanka popolna uničba vsega in vsakega v svrhu gromadenja lastnega premoženja. To je vsakdanji boj denarnega in bogataškega fanatizma, ki opravičuje vsakršni način boja in ki obenem onemogočuje, da bi mogel človek pregledati stališče, ki ga zavzema v svetu. Vsakdo je član družbe, kot tak je upravičen solastnik družbinega imetka, ki ga je človeštvo tekom svojega postanka

pridobilo. *Ta zavest je potrebna*, da more vsakdo spoznati, da zgubi nasprotno kot družbin del dobra, če jih izgubi družba.

Par primerov:

Opažati je trgovca, kako uničuje življenjske potrebščine, da tako zviša povpraševanje in s tem ceno blagu; vidi samo sebe. Dobro uničuje vkljub temu, da je mnogo ljudi, ki trpe pomanjkanje ter ne morejo plačati tako visokih cen, kakršne on zahteva v svrhu večjega dobička. Podjetnik in tovarnar nočeta prosto-voljno skrajšati svojim mezdnikom delavnega časa, katerega velik del pomenja zanj dobiček, ampak dopušča raje stavko, vsled česar trpi družbena produkcija, delavci in tudi on sam. Zopet drugje se prodaja žurnalista za dober denar s tem, da razširja neresnico. Nasprotno vidimo lahko tudi neizobraženega delavca, napajajočega se z žganjem. Opravičuje to s tem, da se mu slabo godi, kakor bi se mu potem ne godilo še slabše. Rokodelec na priliko pretepa svojo ženo, ki jo je vzel v zakon zaradi njenega malega premoženja, a ko spozna veliko zlo, ki ga je povzročil s tem, jo sovraži, dasi je sam zakrivil vse to.

Največje socialno zlo v tem duševnem procesu človeštva pa je teženje in pehanje za lenobo. Ta smer je danes vidna, srečavamo jo vsak dan povsod, in je za današnje družabno razmerje med celoto in posameznikom tipična.

Vsakdo ima pred seboj svojo lastno korist in svoj lastni cilj, ne ozirajoč se niti nazaj, niti okrog. Tako gre naprej v temno in neznano bodočnost. Pomanjkljivo znanje družabnega razvitka in predsodki o njem, pomanjkljiva individualna vzgoja v socialnem duhu, — vse to ustvarja občno družabno nevarnost.

Vse to pa so samo sekundarne posledice današnje družabne organizacije, ki jo je treba premagati s pozitivno mislijo.

Socialistično načelo bodi: Ničesar ne moreš opravičiti s tem, da drugi delajo ali pa so delali pravtako, kakor ne moreš opravičiti nobenega storjenega hudodelstva s tem, da žive in so živeli hudodelci.

Vedno jasneje mi je tedaj, da s fizično silo socializem ne zmaga; *ne more zmagati*. Treba je marveč nekaj drugega: *Socialne zavesti ljudstva in njegove nepremagljive solidarnosti*. Ta pa se more vzgojiti s počasnim, resnim delom. *Potrebujemo tedaj vzgoje k socializmu, v kateri se ima utrditi socialna vest posameznika*.

Ta vzgoja, ki je že v polnem teku in je nujno utemeljena v današnjem socialnem gibanju, pa zahteva v prvi vrsti *možnost*

duševnega razvitka in konkurence. Danes te možnosti še ni. Doseči pa se mora kot socialna in družabna nujnost, zakaj iz nje šele izide zmagojoča socialna solidarnost in socialna zavest, ki naj sledi današnji družabni in socialni nepopolnosti. Konec.

DR. JOSIP FERFOLJA:

Masarykova praktična filozofija.

Dalje.

IX.

Ideja in ideal humanitete.

Kako je nastal in kako se je razvil pojem humanitete? Razvil, to pomenja, da ni bil vedno in povsod enak. Porodila se je ta ideja istočasno z novo dobo, ko se je po renesanci in reformaciji postavil novi nazor na svet nasproti staremu srednjeveško-katoliškemu svetovnemu naziranju. Ta ideja je torej polemična, zato ker stavlja poleg pojma in proti pojmu *kristjana* pojem — *človeka*.

Pojem humanitetnega ideala je zelo obsežen; treba ga je torej analizirati. Obsega pa naslednji prvini:

1. **versko-etično**, ki pomenja **reformacijo**. Tu opazamo:
 - a) zahtevo po uveljavljanju *razuma proti cerkveni avtoriteti* kot temelju človeškega mišljenja in delovanja. (Kvečjemu se priznava avtoriteta sv. pisma.) Zahteva se svoboda mišljenja.
 - b) zahtevo *neasketične*, protimeniške npravnosti;
 - c) na mesto *boga* se postavlja pojem *človeka*, človeštva. *Kristus kot človek* — je geslo dobe. Človek je predmet vseh človeških skrbi, teoretičnih in praktičnih;
2. **renesanco**. Ta se kaže
 - a) v *literaturi* in *umetnosti*, kjer se namesto srednjeveške kulture sprejema starogrška in starorimska kultura. *Razum* in *ideje* prihajajo do veljave. V umetnosti opazamo oblike in ideje antike. (Renesančne madone in svetniki pač niso nič drugega nego starogrško-rimski bogovi in boginje);
 - b) v *pravu* se uveljavlja zopet staro *rimsko* pravo. Njegova načela pridejo v navskrižje s srednjeveško katoliškimi nazori. Tu ubogljivost in pokora — tam moč in pogum;

c) v *politiki* vidimo, kako se izpreminja stara teokratična, cerkvena država v novo posvetno, od cerkve neodvisno državo. Ta neodvisnost se stopnjuje do premoči države nad cerkvijo (v posvetnih rečeh).

Z razširjenjem *tiska* in sv. pisma je nastala neka sprememba v celem krščanskem svetu. Nehote se je sprejel tudi stari zakon. S tem se je olajšala zmaga modernim idejam. Bog stare zaveze se namreč zelo razlikuje od krščanskega boga: je zelo močan in hraber bog.

In kakor hitro se je pozneje ta nova posvetna, a vendarle absolutistična država začela spreminjati v bolj demokratično državo, so se porajale zopet nove prvine humanitete.

V Parizu se l. 1789. formulirajo in proglasijo *človeške in državljanske pravice* (Rousseau, francoska revolucija).

V 19. stoletju dobijo *jezikovne in narodne pravice* prvič svoj posebni značaj in veljavo. (Od l. 1848. se vodi v Avstriji boj za kodifikacijo teh pravic.)

Pojavljajo se tudi pravice, ki so bile prej popolnoma neznane, namreč *gospodarske in socialne*.

Vse te že kodificirane, oziroma h kodifikaciji stremeče pravice so v ozki zvezi s pojmom splošnega humanitetnega ideala.

Kaj humanitetni ideal kot opozicija, oziroma spopolnitev krščanskega ideala pomenja, vidimo v tem, da se poraja v vseh panogah neko stremljenje po *prirodnosti*, zamejujoče vsako nad-naravno *razodetje*. Prirodno verstvo, prirodna država in prirodna prava se zahtevajo z vso silo; prirodni zdravi razum se stavi proti skepsi in teologiji. V umetnosti prevladuje zmisel za prirodnost.

V tem, da se tako povdarjajo prirodni temelji kulture, lahko opazamo *jedro humanitetnega ideala*, ki ima za novo dobo isto vrednost kot krščanski ideal v srednjem veku. In humanitetni ideal preveva celega modernega človeka.

Gotovo je, da bodo razni narodi in razne dobe imele različne nazore o humaniteti, a vendar vidimo v nji ideal bodočnosti, h kojemu stremimo.

Humanitetna ideja je izzvala *prosvetljeno dobo* 18. stoletja. Razum in izobrazba sta prevladala nad čustvom in sentimentalizmom. Deloma istodobno, deloma nekoliko pozneje se je pojavila tudi *estetično - umetniška* tvorba, ki si je mahoma pridobila veliki vpliv na širše narodne plasti. In res, *leposlovje* — in ne znanstvena literatura — je bilo, ki je vzbudilo v ljudstvu *narodno zavest*.

Popolnoma pogrešen je torej nazor, da bi narodnostna ideja bila *nekaj drugega* ali da bi celo *nasprotovala* humanitetni ideji. *Historično* se je narodnostna ideja vzbudila šele proti koncu 18. stoletja. Do tedaj ljudje niso poznali naroda kot *socialne enote*, niso poznali narodnostnega ideala. Da se je ta sploh pojavil, se imamo zahvaliti humanitetnemu idealu, ki je oče narodnostni ideji.

Herder je bil prvi, ki je formuliral narodnostni ideal: posamezni narodi, t. j. ljudje, ki govorijo isti jezik, so naravni člani vesoljnega človeštva. Ako se za človeka zahteva humaniteta, človekoljubje, pravičnost, znanstvena, estetična in umetniška vzgoja, mora se to zahtevati predvsem za vsak narod posebej. Kajti brez narodov ni — človeštva. Vsak narod naj torej tvori gotovo individualno, socialno celoto v krogu drugih narodov človeštva, vsak narod naj iz sebe ustvari *poseben kulturni tip*.

Delati za človeštvo se pravi, delati v *prvi vrsti* za svoj narod. Vprašanje, ali nam je bližji, ljubši — narod od človeštva, nima zmisla, je popolnoma odveč. Tu ni mogoče noben prius ali post: *dobro narodno je eo ipso dobro človeštvu in narobe*.

Ako se vprašamo, kje je opravičenost, sankcija narodnostni ideji, tedaj jo najdemo edinole v humanitetnem idealu, *v protestu proti nasilju*, v protestu, ki zahteva *svobodo, enakost, bratstvo!*

X.

Naloge humanitete in concreto.

Ako sprejemamo kot temelj humanitetnega ideala pravilo: *ljubi svojega bližnjega kot samega sebe*, tedaj bo naša prva dolžnost, da bomo skrbeli za tega bližnjega, v prvi vrsti za tistega, ki najbolj potrebuje naše pomoči.

Skrb za uboge.

Iz zgodovine vemo, da n. pr. *Grki* in *Rimljani* niso poznali te skrbi v našem smislu. Predvsem se *javnost* ni brigala za uboge, in drugič sploh ni bilo še tega čuta *dolžnosti* skrbeti za uboge. Takrat so bile druge razmere. Za množico *sužnjev* je skrbel njihov *gospodar*, in uboge *državljane* je podpirala *država*. Ali ta podpora še ni bila skrb za uboge sploh, marveč se je delila iz *vojaško-političnih* vzrokov. Rim je bil n. pr. središče celega civiliziranega sveta, iz kojega se je stekal plen v nenasično rimsko žrelo — ona podpora je bila torej nekak delež na tem plenu.

Kot *nravna*, a obenem tudi *verska* dolžnost človeka se je skrb za uboge pojavila šele s prihodom *krščanstva*. Saj je bilo

to v prvih začetkih *komunistično*, a slejkoprej mu je bila vodnica — *ljubezen do bližnjega*.

V *srednjem veku* je skrbela za uboge skoro izključno *cerkev*; *javna* organizacija tega vprašanja je stopila v življenje šele tedaj, ko je nastopila *novodobna država* (počenši od reformacije). V 15. stoletju so začela skrbeti za reveže *mesta*. Ta naloga je potem prišla na državo, a ne izključno, ker jo je i cerkev nadalje opravljala. V 19. stoletju se je končno *zistematično* začelo reševati vprašanje revežev. Cerkev in zasebniki igrajo še vedno pri tem veliko vlogo, ali glavno breme je prevzela država, ki je to skrb *decentralizirala* po deželah, okrajih in občinah. Tudi se je to vprašanje poglobilo in njegova vsebina je postala zelo obsežna. (Ustanavljajo se najrazličnejši humanitetni zavodi: bolnišnice, sirotišnice, hiralnice, gluhonemnice, popoljševalnice i. t. d.)

Da se ne zgodi nobenemu krivica, treba z umno statistiko določiti, *koliko* in *koga* se naj podpira. *Minimum* podpore določiti ni težko, težje je določiti *maksimum*, ker bi se lahko zgodilo, da bi se ljudje navajali k *lenobi* in bi se prikrajšalo *delavno* ljudstvo.

S tem, da je skrb za ubožce bila odvzeta iz izključne oblasti cerkve in poverjena državi, je postalo to vprašanje *socialno*. Prej se je dobrotljivost ravnala po krščanski ljubezni in pravičnosti, sedaj se izvršuje in zahteva v imenu — javne dolžnosti. Da, moderno naziranje in posebno socializem gre še dalje in ne zahteva več podpore, marveč *pravico* in *delo*. Pod vplivom teh zahtev se namesto starega miloščinarskega zistema uvajajo *polagoma socialne reforme*.

Konec.

OTON ŽUPANČIČ:

Epigram.

Ugovor in odgovor.

Čuj, saj si vedno oporekaš. — Res je:
to ni nasprotje, to je ravnovesje.

Pomote in potvare za razne potrebe.¹⁾

II. Admontska „vindiška“ abeceda.

Na števil. 10. je bil oznanil Muchar v svojem seznamu admontskih rokopisov: „*Alphabetum Sclavorum* seu „*Vindicum*“ (Archiv d. Ges. f. ältere deutsche Geschichtskunde VI, Hft 1—4 [1831] 171). Toda: Ali obsega rokopis samo alfabet? Kdo, kdaj, kje ga je napisal? Gre-li za latinsko-nemško pismo, prikrojeno po potrebi katerega izmed slovanskih jezikov, ali za kak specijalno slovanski alfabet? Imenuje-li se alfabet „vindiška“ abeceda tudi v rokopisu, ali mu je nadel to ime Muchar?

Šafařík je očitno sklepal, da mora imeti Muchar za ta naziv tehtne razloge: reklamiral je alfabet za Slovence (die Winden, Windischen) in opozoril nanj tudi Čopa. Toda kritični Čop ni maral delati na podlagi gole notice novih sklepov, ampak je v odgovoru dne 6. januarja 1834 le povdaryl, da bi admontski „*Alphabetum Sclavorum*“ rad — videl. (Kunšič-Levec, Zbornik Mat. Slov. I [1899] 128—9). Šafařík pa stvari ni dalje zasledoval, in v rokopisu njegove zgodovine slovenske književnosti je ostala pod zaglavjem: „*Orthoëpie; A-B-C oder Namenbüchlein*“ na prvem prostoru — Mucharjeva notica (Gesch. d. ssl. Lit. I [1864] 47). Torej nekak slovanski rokopisni abecednik v knjižnici samostana na nekdanjem slovenskem ozemlju! Kdo mu napravi komentar?

P. pl. Radics seveda, ki ni imel dvoma, da se je XIV. stol. „po samostanih na Kranjskem ... v slovenščini pouk razširjal!“ V opravičbo svoje gotovosti je navel v svoji po lastni sodbi „vestni študiji“ (Letopis Mat. Slov. 1879, 2) to, kar bi bil moral še le dokazati, češ: „kje druge (nego v samostanskih šolah) bi se bili sicer slovenskega jezika naučili učenci, kateri so pozneje ga predavali po javnih šolah?“ Mucharjevo notico je poznal pl. Radics le iz tistega vira kakor admontske ulomke „v domačem jeziku“, namreč samo iz Šafaříkove knjige, a radovedneže je dirigiral na zagonetni naslov: „Mucharjev zapisnik v družbenem arhivu (!) VI. 171.“ In ker je čital, da spada števil. 11.

¹⁾ Gl. lanski letnik „Naših Zapiskov“ str. 121—6.

s tistimi ulomki „v domačem jeziku“ v XIV. stol., je sklepal, da mora spadati v isto dobo tudi štev. 10. z „Alphabetom Sclavorum“ ter učil: „Biblioteka... samostana admontskega... hrani nek kodeks iz XIV. veka, v katerem se nahaja „vindiški“ [slovenski] alfabet.“ In ker je govoril ravno o „slovenščini v šoli“, je razglasil v komentarju kot nedvomno resnico, „da je služil ta alfabet poučevanju (slovenščine) v kakem samostanu, če tudi ne ravno v Admontu“ (o. c. 19):

Julij pl. Kleinmayr je Radicsevemu komentarju drage volje prikimal: par besed je izpustil, tu je eno izpremenil, tam je dve pritaknil in trdil, da „knjižnica benediktinskega samostana v Admontu hrani iz štirinajstega stoletja kodeks, v katerem je ob enem „slovenski abecednik“, ki je uže takrat služil poučevanju“ (Zgodovina slovenskega slovstva, Celovec 1881, 210).

Po Šafaříku sta zabeležila admontski alfabet kot slovensko narodno drobtinico tudi Levstik (Ljub. Zvon I [1881] 776) in Marn (Jezičnik XXVI [1888] 67), pa brez Radicsevega komentarja. Radics-Kleinmayrjev datum (XIV. stol.!) je Levstik korigiral ter opozoril, da admontski alfabet ne nosi letnice in „da je Radics zgornjemu čislju (= Pater noster itd. v domačem jeziku!) odščipnil besedi: c. d. saec. XIV. ter jih v svojo potrebo samovoljno pomaknil semkaj dolu“. Levstik, ki Mucharjevga seznamka sam tudi ni videl, se je zmotil z obsodbo te Radicseve samovoljnosti le v toliko, da je postavil mesto: „dolnjemu“: „zgornjemu čislju“ mesto: „semkaj gor“ pa: „semkaj dolu“ (štev. 10. = Alphabetum...: štev. 11. = Codex misc. saec. XIV.!).

Benkovič pa na svoji antitrubarjanski ekspediciji ni le ponovil Radicsevega samovoljnega datiranja, ampak je Radicsevo samovoljnost še prekosil. To je namreč, veste, tisti rokopis, ki ga je zveržil Benkovič z admontskim „Očenašom“, „Češčenamarijo“ in „Vero“ „v domačem jeziku“ v en celoten kodeks XIV. stol. Benkovič je rabil ravno odgovora na „važno vprašanje...: se je-li slovenski jezik (pred Trubarjem!) zadostno upošteval v... (samostanskih) šolah na slovenski zemlji“. In zatrdil je, da obsega ta „admontski kodeks iz XIV. stol.“ poleg Očenaša, Češčenamarije in Vere še „cel slovenski alfabet, kakor je rabil tedaj v samostanskih šolah“; na podlagi tega komentarja je dal na važno vprašanje samozavestni odgovor „da je slovenščina zavzemala (v samostanskih šolah na slovenski zemlji pred Trubarjem!) prav odlično mesto, kolikor je bilo v tedanjih razmerah mogoče“ (Voditelj IV [1901] 186—7). Po Benkoviču se je sezna-

nil z admontskim alfabetom *Logar*: z lahkovernostjo diletanta je prepisal Benkovičev komentar z vsemi pogreški vred, s predrznostjo agitatorja je zvaril na tej podlagi nov zaključek in vzkliknil: „*Tedaj že takrat (t. j. v XIV. stol., torej kakih 100 let pred Trubarjem!) enotna pisava slovenščine po samostanih*“ (Mentor I [1908/9] 87—8).

Tudi dr. Fr. Ilešič, ki sicer takrat ni posebno verjel „optimičnim in rožnatim . . . šolskim razmeram naših dežel v zadnjih stoletjih srednjega veka,“ kakor jih je opisal pl. Radics, je vzel admontsko „vindiško“ abecedo brez posebne kontrole od resne strani, označil jo kot „*najstarejšo slovensko (abecedo)*“ (O pouku slovenskega jezika, V Ljubljani 1902. p. III. s. v. „abeceda“) ter jo opremil z novim komentarjem, namreč: „*slovenska abeceda, ki jo hrani admontski samostan, je služila najbrž kakemu duhovniku v tak namen, kakor freisinski spomeniki, celovski in ljubljanski rokopis, to je v svoj pouk*“ (o. c. 2).

Toda že Marn se je s svojo „slovensko narodno drobtinico“ izdal, da ni ali opazil ali dovolj upošteval notice „Alphabetum Sclavorum“, ki jo je bil že l. 1882. priobčil M(iroslav) M(alovrh) (Ljublj. Zvon II. 509). Na to sicer le 12 vrstic obsegajočo notico je opozoril med tem v ponatisu Levstikove „Zgodovine slovenskega slovstva“ tudi Frančišek Leviec (Levstikovi zbr. sp. V. [Ljubljana 1895] 363). Gre za to-le: Kustos dunajske dvorne biblioteke Ferdinand Menčík si je bil narisal v Admontu kopijo Mucharjevega „Alphabeta Sclavorum“ ter jo poslal zagrebškemu profesorju Leopoldu Geitlerju, ki je pripravljaval ravno za tisk svoje „Die albanesischen und slavischen Schriften“ (Wien 1883). Tu je videl kopijo Malovrh ter priobčil kot odgovor na Levstikovo notico Geitlerjevo sodbo o tem alfabetu. Ta sodba obstoji sicer samo iz kratkega stavka, vendar bi bila mogla tudi Benkoviča in Logarja opozoriti, da bi bilo dobro, si zagonetni alfabet vsaj prej ogledati, nego delati z njegovo pomočjo dalekosežne zaključke z antitrubarjansko ostjo.

Logar pa je imel smolo in se je tudi še na lastni račun blamiral. Prezrl je namreč, da je obelodanil l. 1904. *Ilinskij* v fotografskem posnetku predzadnje popisane strani (fol. 118^b) pergamentnega latinskega kodeksa z nadpisom „Ruperti Tuitiensis Commentarius in Johannem — Ruperta iz Deutza komentar k Janezu“, nahajajočega se pod štev. 110 v biblioteki admontskega samostana, tudi nekak admontski „slovanski alfabet“ *Византийскій Временникъ* XI, ad p. 46).

Ilinskij misli, da je ta admontski kodeks št. 110. od prve do zadnje strani benediktinca Ruperta lastnoročno delo, ter da je napisal Rupert v letih 1113—1120, ko je pisal v siegburškem samostanu ob Reni res svoj komentar (Rocholl R., Rupert von Deutz, Gütersloh 1886, 70, 93, 168), kot ilustracijo k „historično-gramatičnim“ delom tudi tablico s pismenkami Slovanov (46). Toda Ilinskij je pozabil upoštevati sledeča dejstva: prvič dejstvo, da obsega admontski kodeks le polovico Rupertovega spisa, namreč prvih 7 knjig; drugič dejstvo, da je dostavek s „pismenkami Slovanov“ na koncu (ne „v načalē“ kakor piše I.!) sedme knjige, t. j. celega admontskega kodeksa, delo druge roke nego komentar; tretjič dejstvo, da drugi rokopisi vseh 14 knjig Rupertovega komentara nimajo nikjer nobenega alfabeta (prim. Ruperti ... Tuitiensis ... *Commentariorum in Evangelium Joannis Libri XIV*, Lovanii 1564; *Apud foelicem Coloniam* 1526. etc. Ta dejstva pa pričajo: prvič, da je admontski Rupertov komentar poznejši prepis, drugič da ni napisal tablice s „pismenkami Slovanov“ niti Rupert sam niti pisec admontskega prepisa, ampak da je uporabila v ta namen tretja oseba slučajno prazen prostor. Latinsko pismo te tretje roke kaže karakteristične znake latinskega pisma v XII. stol. — Dalje Ilinskij naglaša, da je „naletel čisto slučajno“ na ta alfabet, da je torej prvi javnost nanj opozoril (45). Ravno tako „slučajna“ stvar ni bila, ker ima Wichnerjev katalog admontskih rokopisov slovanske rokopise posebej registrirane, med njimi pa kot edino delo te vrste tudi: *Alphabetum Slavicum*! Z naglašanjem svojega prvenstva Ilinskij le potrjuje, da izmed virov, katere citira k admontskemu „slovenskemu rokopisu XIV. stol.“, 171. strani Mucharjevega seznamka in Radicseve slovenščine v besedi in pismu res ni videl, Šafaříkovo zgodovino slov. literature pa res le deloma in površno prečital (gl. Pomoto I.), ker bi si sicer ne prisvajal slučajnega „odkritja“ spomenika, ki ima že 72 let staro literaturo: rokopis, ki ga omenja admontski katalog pod značnico 110, je namreč identičen z rokopisom, ki ga navaja Muchar kot št. 10.; zato vsebuje odgovor na vprašanje ima-li ta alfabet res tako „nedvomen pomen za zgodovino“ slovanske azbuke, kakršnega mu pripisuje Ilinskij, ki ga je videl, obenem tudi odgovor na vprašanje, spada-li ta alfabet v slovensko literarno zgodovino in dokazuje-li pomen ali celo enotno pisavo slovenščine po samostanih slovenskega ozemlja pred Trubarjem, kakor trdijo oni, ki o njem pišejo, ne da bi ga bili videli ali imeli o njem jasna poročila.

Pismenke se nahajajo v družbi deveterice drugih alfabeta; gre za zbirko znamenj, ki nosijo imena: litterae Indorum — pismenke Indov; litterae persarum — p. Perzov; litterae Araborum — p. Arabcev; litterae Latinorum — p. Latincev; litterae¹⁾ zclauorum — p. Slovanov; litterae grecorum — p. Grkov z imeni črk; litterae chaldeorum — p. Kaldejcev z imeni črk (fol. 128^b)²⁾; litterae hebreorum — p. Hebrejcev z imeni nekaterih črk; alie litterae hebreorum — druge p. Hebrejcev³⁾; (eg)iptiace litterae — egiptovske p.⁴⁾ (fol. 129^a). Tej zbirki sledi razprava o postanku pismenk, kakor si ga je predstavljal v duhu svoje dobe avtor: „Ko bi nastalo torej vprašanje, kdo je iznašel prvi črke, ne more biti dvoma, da jih je iznašel Bog sam. Bog je namreč govoril, in to potom črk (= glasov). In pred Bogom ni nihče govoril. Za Bogom pa govorijo ter hvalo pojejo angelji, in to potom črk (= glasov). Prvi za angelji pa je govoril človek in to potom črk (= glasov). Ta je iznašel tudi posamezna znamenja črk (= glasov). Pravijo, da je iznašel pred vesoljnim potopom Enoh, sin Jaredov, devetero imen. Črke je iznašel Noetov sin Ham pred in po vesoljnem potopu, ker je vdolbel črke, ki jih je (bil) iznašel pred potopom, v svinčene plošče in kamne, da bi se po potopu ne vničile, po potopu jih je pa iskal in našel, kakor jih je bil napisal. Pozneje pa je iznašel brezdvomno Abraham črke Sircev in Kaldejcev. Pozneje pa je izumil, kakor je znano, Mojzes hebrejske črke. Grške črke pa je prinesel prvi Kadmus, sin Agenorjev, iz grške Fenicije . . . Latinske črke pa je iznašla kraljica Izis, hčerka Mahova. Pravijo tudi, da je iznašla latinske črke s pomočjo godbenega zvenenja vila Karmentis (ali) Nikostrata, sestra Furonijeva (in) mati Euandrova“⁵⁾.

¹⁾ Ilinskij je čital napačno: indeks.

²⁾ To stran obsega Ilinskega fotografski posnetek.

³⁾ Tega „drugega hebr. alfabeta“ Ilinskij ni opazil.

⁴⁾ „Egiptskega alfabeta“ Ilinskij ni opazil.

⁵⁾ „Si (er)g(o) querit(ur), q(ui)s pr(i)mus l(i)tt(er)as inveniret, dubiu(m) non [esse potest, quin] d(eu)s ipse eas invenit. Locutus est d(eu)s: et hoc p(er) litteras. Et ante d(eu)m n[on]emo locut[us] est. Post d(eu)m u(ero) angeli locunt(ur) et laudant et hoc p(er) litteras. Post [angelos] vero p(ri)m(us) homo locutus est et hoc p(er) litteras. Formulas tamen id(em) s[ingulas] litterarum. enoch fili(us) iarech novem nomina inuenisse ante diluviu(m) legitur. (Litteras criptas)cham noe fili(us) ante diluviu(m) et post diluviu(m) inuenit, quia idem litteras quas ante diluviu(m) repperit ne delerentur p(os)it diluviu(m) in laminib(us) plumbeis et in lapidibus sculpsit et easde(m) p(os)it diluviu(m) quesuit scriptas et inuenit. Deinde u(ero) abraha(m) syro(rum) et chaldeo(rum) litt(er)as inuenisse certu(m) est. Postea

Slovanske pismenke pa so se našle doslej še tudi v per-
terici drugih latinskih srednjeveških rokopisnih
zbirkah alfabetrov¹⁾. — A) Lat. kodeks št. 2340 v pariški narodni
biblioteki (la bibliothèque nationale), ki ga že l. 1858. ni bilo več
mogoče najti (Martinof P., *Les manuscrits slaves de la bibliothèque
impériale de Paris*, Paris 1858, 18), je imel na fol 6 „razne
alfabete“ (*Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae regiae*,
pars III. tomus III. [Parisiis 1744] 266), in pač med njimi tudi
židovsko abecedo ([Toustain-Tassin] *Nouveau traité de diploma-
tique I.* [Paris 1750] 671 [planche VIII. colonne IV 2] in „abece-
narium bulgaricum — bolgarski abecedar“, obsegajoč okrogle
bolgarske glagolske črke z njih slovanskimi imeni, izimši zna-
menja za u, št, e, a in je, (Martinof, o. c. 17—8, 76 [literatura];
tablica s posnetkom). — B) Lat. kodeks, ki ga hrani kraljeva knjižnica
v Stockholmu pod imenom „Gigas librorum — orjak med
knjigami“ ali „Djefvulsbibeln — Teufelsbibel“ (Kongl. Bibliotekets
Handlingar VII. [Stockholm 1885] 11) nosi na drugi strani prvega
lista poleg hebrejske, grške in latinske abecede pod imeni „Alpha-
betum Sclavorum“ (nadpis!) — „azbukuidarium“ (lat. podpis!)
— „azbukivnák“ (češki podpis!) pismenke onodobne hrvaške
oglate glagolice s številno vrednostjo in imeni (Dobrovský Josef
Gesch. der Böhm. Sprache u. älteren Literatur, Prag 1818, 57—8),
pod imenom „Alphabetum Rutenorum — abeceda Rutencev“ pa
cirilsko abecedo; slovanski abecedi je dal vsako na poseben
pergamentni trak napisati in k ostalim trem že prej napisanim
abecedam prilepiti Dioniz ali Diviš, med l. 1360—1366 opat
břevnovskega benediktinskega samostana na Češkem (Dudík B.,

aute(m) moyses heb(ra)icas repperisse litt(er)as notu(m) est. Greca q(ui)dem
litt(er)as cadmus agenoris fili(us) de fenice grece XVI. p(ri)mus attulit... Latinas
q(uo)q(ue) litt(er)as Isis regina machi filia invenit. Latinas (quo)q(ue) litt(er)as
karmenis nimpha nicostrata soror furonii mat(er) euandri musica modulatione
repperisse legit(ur).“ Tudi te razpravice Ilinskij ne omenja.

¹⁾ Da so se zanimali Grki za pismo istovercev in sosedov, je umljivo; o
tem pričajo v pariški narodni biblioteki: 1) slovanska imena pismenk v Kodeksu
št. 3025, prej 4432, saec. XVI. (Banduri *Auselmus, Imperium orientale II.*
[Parisiis 1711] 115; Šafařík, *Památky hláského písemnictví*, V Praze 1853, p. 9
je prestavil ta rokopis pomotoma v dunajsko dvorno biblioteko). 2) „Alphabetum
Slavonicum“ v kodeksu št. 2749 saec. XVI. (Omont Henri, *Inventaire sommaire
des manuscrits grecs de la bibliothèque nationale III.* [Paris 1888] 34) in pa 3) „Alpha-
betum iliricum“, ki se nahaja v rokopisu št. 192 iz l. 1439, fol 128b v družbi
z armenskim alfabedom (Omont Henri, *Inventaire sommaire des manuscrits du
Supplement grec de la bibliothèque nationale*, Paris 1883, p. 24)

Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte, Brünn 1852, 216—220). — C) Lat. kodeks iz leta 1417—1436 z značnico XI. A. 14 v praški vseučiliški biblioteki nosi na fol. 241^b—242^b poleg hebrejskih in grških črk pod imenom „Alphabetum Sclavonicum“ vse onodobne oglate hrvaške glagolske pismenke (Truchlář Jos., *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum*, qui in c. r. bibl. publ. atque univ. prag. asservantur II. [Pragae 1906] No. 2011, p. 125) z imeni; prerisal jih je sem l. 1434. na gradu Rost Andrej Figulus de Rokiczano, župnik v Zermčicah na Češkem (Dobrovský, *Gesch. d. böhm. Spr. u. Lit.* 218—9). — D) Rokopisna zbirka razprav, ki jo je napisal koncem XIV. ali začetkom XV. stoletja štajerski Slovenec iz Brežic, znan pod imenom Georgius de Sclavonia ali de Rayn († 1416; glej Leger Louis, Georges d'Esclavonie, Chanoine pénitencier de la cathedrale de Tours au XIV.—XVme siècles v: *Zbornik u slavu Vatroslava Jagića*, Berlin 1908, str. 112—9 in v: *Revue des bibliothèques*, Paris 1909, Nes 5—6, p. 145—63) in ki se hrani sedaj kot štev. 95. v biblioteki v Toursu na Francoskem, ima na str. 75 poleg hebrejske še cirilsko in pod imenom „alphabetum chravaticum“ glagolsko abecedo, in na str. 77. še enkrat glagolsko azbuko (o. c. 113—4 v *Zborniku*). — E) Lat. kodeks št. 269 v dunajski dvorni knjižnici (pr. Endlicher Stephanus, *Catalogus codicum philologicorum latinorum bibl. palat. vindob. I.* [Vindobonae 1836] No. CCCXXV.; Mommsen Theodor, M. Valerius Probus de notis antiquis, bes. abg. a. d. *Berichten der K. S. Ges. der Wissenschaften phil.-hist. Cl.* 1853, Leipzig, p. 107—8; *Tabulae codicum manu scriptorum* . . . in *bibl. pal. vindob. I.* [Vindobonae 1864] No. 269), obsegajoč a) fol 1^a—25^a: „Valerija Proba, rimskega gramatika, delce o starih kraticah po redakciji karmelitanca Mihaela Fabricija Ferrarini, sestavljeni okoli l. 1477. (Mommsen, M. Valerius Probus de notis antiquis, 109), a že znovič pomnoženi (prim. Valerii probi gramatici de interpretandis romanorum literis, Venetiis 1498: Mommsen, M. Valerius de notis antiquis, 102—3; Migne J. P., *Patrologiae cursus completus, Series latina prior* CXXX. [Parisiis 1880] 1179—95, b) fol 25^a—26^a: spisek „o znamenjih utež“, c) fol 26: spisek „o znamenjih naglasa“, d) fol 27^a: spisek „iz Demetrija Albalda o ulomkih“, e) fol 27: spisek „Martianus Capella o izgovoru glasov“, f) fol 28^a—29^b: spisek „o denarjih, g) fol 31^a—43^b: rimski koledar, ki ga je sestavil imenovani Michael Fabricius Ferrarinus (31^a), i) fol 45^a—46^b: grška števila po Erodianovi knjigi „o številih“, j) fol 46^b: rimska števila, k) fol

47^a: spominske verze o številčnem alfabetu (prim. Mommsen, o. c. 94—5), ima *h*) na koncu fol 43^b hebrejsko abecedo, na sledečem fol 44 pa na prvi strani troje, na drugi četvero alfabetov z imeni pismenk, nazvanih: Alphabetum grecum — grški alfabet; Alphabetum Egyptiorum — a. Egipčanov; Alphabetum Saracenorum — a. Saracencev; Alphabetum Caldeorum — a. Kaldejcev; Alphabetum Sclauorum — a. Slovanov; Alphabetum arabicum — arabski a. Fol. 1—28 in 31—44 so jednako načrtani, dočim so načrtani fol 29, tvoreč z naslednjim neposredno pred koledarjem stoječim praznim fol 30 nov pregib, in fol 45—7, sledeč zbirki alfabetov in predstavljajoč posamezne liste, v večjih razdaljah. Razven hebrejske abecede je pisala kodeks ista roka. Fol 1—27 in 31—43 so pisani z istimi barvili in v oficijelnem, z umetnimi začetnicami okrašenem pismu, fol 28 - 9 in 47 v oficijelnem pismu brez umetnih začetnic in z novimi barvili, fol 45—6 razven enega rdečila zopet z novimi barvili; tablica z alfabeti kaže razven rdečila, kakor se srečuje v prejšnjih listih, troje barvil, ki jih drugod v kodeksu ni, in pa navadno beležno pismo.

Konec.

Pregled.

Kulturni.

Tri jubileje smo praznovali po novem letu. Spominjamo se jih kakor se jih je spominjal širni svet, — z veseljem, s spoštovanjem in priznavanjem. Praznovali smo jih, tem raje, ker niso bili jubileji že davno umrlih ljudi, marveč živih kulturnih delavcev.

Bolgar Dmitri Blagojev je v Sofiji obhajal 6. februarja petindvajsetletnico svojega delovanja kot socialni demokrat. Pred 25. leti je ustanovil v ruskem Peterburgu prvo socialno-demokratsko politično skupino, priznavajočo marksistična načela. Osnovel je tudi prvi socialno-demokratski časopis na Ruskem. Za svoje delo je bil kaznovan — preživel je nato 6 mesecev ječe v Petropavlovski trdnjavi. Ko je bil izgnan, se je preselil v Bolgarijo, kjer je za vlade nasilnega Stambulova nadaljeval socialno-demokratsko propagando. Tudi na Bolgarskem je bil preganjan in zaprt ter oproščen šele, ko je nastopilo ministrstvo Stojlova. Odtlej

pa neprestano deluje kot agitator in organizator socialne demokracije ter že 16. leto urejuje najstarejšo slovansko socialno-demokratsko revijo „Novo Vreme.“

Kmalu nato je bil jubilej Avgusta Bebla, obhajajočega svojo 70letnico. V sedanosti najznačilnejši reprezentant socialne demokracije na Nemškem. Izprva je bil strugar, sedaj je priznan pisatelj. Najbolj znana je njegova knjiga „Žena in socializem“. Slovenski prevod tega dela je izhajal v bivšem kamniškem „Našem Listu“. Škoda, da ni izšel v ponatisku v posebni knjigi. Skoro vsi kulturni narodi imajo to knjigo v svojih jezikih, samo na Slovenskem je še bilo prezgodaj. In to je knjiga, ki je v nemščini baš letos doživela jubilejno izdajo — petdeseto! Kako so še skromne naše razmere! . . . A. Bebel je bil poleg Liebknechta morda najodločilnejši činitelj, da se je nemška socialna demokracija razvila v tako silo, kakršno predstavlja danes. Kako se je

ta razvoj vršil iz malih, skromnih početkov — in kakšno je bilo delo A. Bebla pri tem, nam opisuje sam v svojem zadnjem spisu *Aus meinem Leben*, kojega prvi zvezek je doslej izšel. Tu se točno prikazuje, da je Bebel kot premišljajoč delavec-strugar moral iti po poti, ki je vedla v socializem, v socialno demokracijo, — če je hotel biti dosleden in pameten človek. V ti knjigi se tudi lahko jasno spozna, kako prisiljena in nepremišljena je tista fraza, češ, socializem je tuja, od drugod k nam presajena cvetka; zato se našim razmeram ne prilega; zato je protinardno, razširjati socialistične ideje med našim narodom. Na Nemškem je bilo v časih, ko se je Bebel še moral sam seboj boriti za pravo spoznanje, po kateri poti krene njegovo življenje, ravnotako, kakor je pri nas na Slovenskem — tudi že bilo v nedavnih letih. Gospodarske, socialne in kulturne razmere so izsilile tu kakor tam socializem in socialno demokracijo. Ta struja bi bila udarila na dan, tudi če bi ne bilo teh oseb, ki so danes v njenih prvih vrstah na Slovenskem. Razlika bi bila morda le, da bi se bilo to gibanje pričelo malo kasneje, ker bi bilo spoznanje prišlo pozneje; taktika pa bi bržkone bila enaka. Enake razmere porajajo enake posledice... Naši socialistični voditelji so se vsi brez izjeme učili tudi pri Beblu in iz njegovih del. Beblovega vpliva na socialistični pokret na Slovenskem ni mogoče tajiti, niti podcenjevati; zato je opravičeno, da se pa tudi mi spominjamo ob jubileju.

Tretji jubilar je Čeh prof. dr. T. G. Masaryk. Kakor Bebla, tako pozna i njega celi svet. Če Bebla priznava kot agitatorja in parlamentarca, pa spoštuje Masaryka kot znanstvenika, kot enega najodličnejših sociologov in mislecev sedanjega časa. Njegovi spisi *Selbstmord* ali *Massenerscheinung*. *Konkretní logika* (tudi v nemščini) in *Sociální otázka* (socialno vprašanje; tudi v nemščini) so mu pridobili velik sloves med svetovnimi učenjaki. Prav poseben povod pa imajo Čehi, da so hvaležni Masaryku za njegove spise *Česká otázka* (češko vprašanje), *Naše nynější krise* (naša sedanja kriza) in *Jan Hus*. V teh delih je Masaryk raziskaval, v čem tiči bistvo t. zv. češkega vprašanja; kje tiče vzroki, da se češki narod nahaja v splošni krizi; kje je pot, ki vodi iz te krize. Odgo-

varjal je, da je češko vprašanje po bistvu vprašanja demokracije in socializma. Češki narod se nahaja zato v krizi, ker so on in njegovi voditelji zapustili pot, ki jim jo je pokazala češka reformacija (Hus, Chelčický, Komenský). Da se krize reši, mora se vrniti na to pot in nadaljevati v smislu in duhu češke reformacije. Iz te temeljne analize sledi potem vse Masarykovo dejanje in nehanje, vse njegovo delo, ves njegov trud. Veliko je potoval in videl po svetu. Spoznal je, da češki narod, kot mali narod, more obstati častno v svetovni konkurenci narodov le tedaj, če bo duševno stal višje, nego njegovi tekmeci. Že Palacký, oče češkega naroda, je proglasil, da so bili za Čehe slavni časi takrat, kadar so bili po izobrazbi duha in srca na čelu drugih narodov, cele Evrope, in da so Čehi propadali takrat, kadar so pozabili na to resnico in se zanašali na nasilje. Na to resnico Masaryk neprestano opozarja... Ni mogoče v kratkih potezah očitati povsem tega moža; iz njegovih spisov ga spoznaš najlože in najboljše. Omenjati pa moramo njegovo naziranje o delavskem vprašanju, o socializmu in socialni demokraciji. Izmed meščanskih inteligentov je bil Masaryk menda prvi, ki je priznaval važnost delavskega vprašanja in socialne demokracije za češki narod. To je bilo v časih, ko je bil val narodnostnega šovinizma na Češkem na višku. Kaj to pomenja, more presojiti le, kdor je opazoval to od blizu ali pa sam kaj sličnega doživel! Bil je seveda narodni izdajalec, izobčenec, nemogoč v t. zv. družbi in njenem javnem življenju. No, da ima socialna demokracija na Češkem vendar že veljavo kot češka stranka in da človek ni obsojen že radi tega, če je socialni demokrat, zasluga za to se mora v mnogem oziru zlasti Masaryku pripisovati. Masaryk sicer ne priznava opravičenosti historičnega materializma in razrednega boja; toda brezpogojno pravi, da je edina legitimna zastopnica delavskega stanu — socialna demokracija. Zato tudi razlikuje med zahtevami in posameznimi programnimi točkami programa socialne demokracije pa med njenimi filozofičnimi načeli. „Razlikujem — pravi — med pravičnimi zahtevami našega zatiranega delavstva in njegovo tujo filozofijo, katero mu usiljuje ta družabna nepravilnost in naša malomarnost. Kar se tiče posameznih političnih in socialnih zahtev, jih sma-

tram večinoma za opravičene in zato sem vedno čutil svojo moralno dolžnost, da te zahteve podpiram kakor le mogoče..." (Česká otázka, 227.) „Socialno vprašanje ni le delavsko vprašanje... Socialno vprašanje ni vprašanje zgolj enega razreda ali ene kaste, ampak vprašanje vseh... vprašanje se mora rešiti celo in pozitivno, in to se pravi, razsvetliti in ogreti glave in srca vseh, to se pravi, dati duhu moč nad materijo, se pravi, zatreti samoljubnost.“ (ibid. 223.) — In pomen Masarykov za nas Slovence? Če bi drugega ne bilo, nego da se uveljavlja ta vpliv pri slovenskih visokošolcih, ki zahajajo v Prago, bi že to bilo mnogo. In ta vpliv se na Slovenskem že čuti. I s pozitivne, i z negativne strani. S te strani se čuti iz sovraštva, ki ga goji slovenski klerikalizem napram vsemu, kar je v zvezi z Masarykovim imenom in delom. Z one strani pa v tem oziru, da dobivamo vendarle že tudi posamezne inteligente na Slovenskem, ki začenjajo čutiti in misliti demokratično. Doslej tega nismo še bili vajeni... In naposled pa lahko še priznamo: tudi „Naši Zapiski“ ne bi bili vztrajali brez sodelovanja Masarykovih učencev; niti prvega letnika ne bi bili dovršili... Dr. D.

□ □ □

Literarni.

Hlapci. Drama v petih aktih. Napisal Ivan Cankar. Cena broš. K 2.— To najnovejše Cankarjevo dramsko delo vsebuje prav aktualne reči. To je nekaka učiteljska drama. Boj za preljudi kruhek vstvarja ljudi iz testa, iz širokoustnih naprednjakov in „prosvetljenцев“ — hlapce, duševne hlapce!

Drama se začne nekako z volitvami, pri katerih gre zato, ali zmagajo naprednjaki ali „črni“. Vse učiteljsko je navdušeno za naprednjaško zmago, le oženjeni učitelj Hvastja je rezerviran. On je značaj. Najširokoustnejši učitelj Komar ga radi tega žali, zakaj prepričan je, da zmaga njegova stranka. A glej! Ljudstvo je odločilo drugače. Zmagali so „črni“ in takoj se cela scenerija izpremeni. Tisti najbolj navdušeni, najširokoustnejši naprednjaki postanejo „mevže“, najsijajnejši petolizci in brezdušniki. Naravnost veličasten je prizor v drami, ko učitelj Komar na kolenih prosi odpuščanja svojega tovariša Hvastjo. Ali se nam ne zdi, da smo vse

to že nekje videli, slišali o tem? Ali se niso izvršili podobni „akti“ na Kranjskem, menda nele med učiteljstvom?

Junak v drami je učitelj Jerman. On je edini, ki ostane pri svojem, ki poslušam sebe. Kljub lepim nagovorom župnika ne mara posili izpremeniti svoje misli, noče kloniti, priznati oblasti, ki je ne potrebuje. Tako se prične boj med njim in maso, boj, v katerem mora podleči. Saj drugače biti ne more. Tako pade ob težki uri, ko mu umira edino bitje, ki ga je resnično ljubilo, mati.

Drama se na deželnem odru menda ne uprizori. Preveč trdosrčno odkriva rane slovenske nature vobče in učiteljstva, katerega žalostni položaj je pa posledica njegove politične in družabne tendence. Ta tendenca je bila napačna. Umstvene izobrazbe ni dala, modernega, socialnega duha tudi ne. Ali se naj potem čudimo, da so možni pri nas v trumah ljudje à la Komar? Ali so to ljudje z lastnim srcem, z lastno dušo, z lastnim razumom? Ali so to ljudje, ali so avtomati?

Zadnjič je neko učiteljsko društvo protestiralo proti tej drami in je izkušalo vplivati nato, da se uprizaritev prepove. Smešno je bilo to početje. Ne gre zato, kdo je prizadet, ali pa se čuti prizadetega, temveč gre za fakt. In ta fakt je žalostna figura našega kulturnega življenja — za vse, brez razlike stranke in prepričanja. Kaže nam ta Cankarjeva drama pomanjkljivost vzgoje našega ljudsko-šolskega učiteljstva. Pomanjkljivost trdne, enotne in resne vzgoje. Ali ima naše učiteljstvo v 70 odstotkih kakšen smisel za kulturno, socialno, gmotno življenje ljudstva? Ali pozna napore, ki se svetle iz življenja priprostega, nekega ljudstva? Ali ni ta stan v celoti in po svoji umstveni izobrazbi in po nazorih o resnem življenju nemogoč, ker po sili gravitira v — buržoazijo in postaja tako prostovoljen predstavnik nevednosti?

Pozdravljeni zatorej, „Hlapci“; zakaj „namen umetnikov je bil od nekdaj, je ter ostane, da naturi takorekoč ogle-dalo drži: kaže čednosti nje prave črte, sramoti nje pravo obličje, stoletju in telesu časa odtis njega prave podobe.“ „Hlapci“ so naša najlepša socialna drama.

Bajke in povesti. VI. knjiga od Janeza Trdine je izšla. O Trdini in njegovih spisih smo že govorili obširneje, ko so izšli prejšnji snopiči. Tudi pričujoči zvezek doslej še nenatisnjenih

negovih povesti se enakovredno pridružuje prejšnjim. Ima pa to prednost, da so v njem zbrane krajše stvari, ki se prav prijetnočitajo. Pripovedovanje Trdine je tako kratkočasno, jezik tako čvrst, da je vsako hvalisanje odveč. Opozorjamo v tem snopiču posebno na „Berače“, ki so v slovenski literaturi nekaj prav originalnega. Cena broš. knjigi K 2-50, eleg. vez K 3-70 po pošti 20 v več. P.

Upton Sinclair: *Džungel* (močvirje). Povest iz čikaških klavnic. — Avtor. slovenska izdaja, ki sta jo oskrbeli Jože Zavertnik in Ivan Kaker. Založila slovenska delavska tiskovna družba v Čikagi, Ill. 1909. Str. 291.

Roman za socialistično propagando. Roman, v katerem so popisane groze in strahote kapitalističnega podjetništva. Pisatelj je pograbil iz nepregledne množice podjetij — čikaške klavnice. Ko je roman izšel v angleškem izvirniku, je našel odmev po vsem svetu. Mahoma je bil preveden na celo vrsto drugih jezikov: lani na 17. Ves svet je strmel od osuplosti, kako da je kaj takega mogoče v današnji civilizaciji. Roman je pisan tako, da ne izpusti čitatelja — čeprav bi ga čitatelj rad odložil, ker ga pretresajo neverjetne grozote. Ali je namenoma pisatelj slikal tako črno — to je postranska stvar; glavno je, da se je našel človek, ki je vse to razkril širnemu svetu. Roman ima za nas Slovence, osobito za socialiste, naravnost kulturno vrednost: nikjer še nismo čitali tako živega in odkritosrčnega opisa življenja naših ameriških izseljencev. Kdor pa hoče spoznati nekulturno stran kapitalističnega gospodarskega in socialnega sistema, naj poseže po tem delu!

*

Naznanjamo še naslednje knjige, ki so nam došle; izpregovorimo pa o njih kasneje.

Dr. Mihajlo Rastohar: *Uvod v znanstveno mišljenje*. (Znanstvena knjižnica „Omladine“ v Ljubljani.) V Pragi 1909. Založila Znanstvena knjižnica v Ljubljani. Tiskala Zadruga tiskarna v Krškem.

Ivan Cankar: *Křiž nad horami*. Milostna prihoda. Preložila Joza Mettlerová. V Praze. Nakladatelj Jos. R. Vilimek.

Dr. Ivan Pregelj: *Romantika*. V Gorici. „Narodna Tiskarna“ 1910. Cena K 1-50.

Dr. Dragotin Lončar: *Dr. Janez Bleiweis in njegova doba*. Postanek in razvoj narodno-političnega programa Slovencev od razcepljenja v konservativno in liberalno stranko. Spisal —. Ponatisek iz „Bleiweisovega Zbornika“. (Knjižnica leposlovnih, političnih in socialnih spisov. Izdajajo „Naši Zapiski“.) Cena 1 K. V Ljubljani 1910. Založnik: Konsorcij „Naših Zapiskov“. Tiskal Dragotin Hribar.

Dr. Franc Žizek: *Die Kinderarbeit in Österreich*. Auf Grund amtlichen Quellenmaterials. Von Privatdozent —. Wien 1910. Separatabdruck aus Nr. 1/2 und 3, II. Jahrg. der Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge. Selbstverlag der Zeitschrift.

Knjige Matice Slovenske:

Bleiweisov Zbornik. Uredil dr. Jos. Tomlinšek. V Ljubljani 1909. Natisnil Dragotin Hribar. (Zbornik, XI. zvezek.)

Prof. dr. Matko Potočnik: *Vojvodina Koroška*. I. zvezek. Prirodnoznanstveni, politični in kulturni opis. V Ljubljani 1909. Natisnila Drag. Hribarjeva tiskarna.

Slovenske narodne pesmi. 13. snopič. Uredil dr. K. Štekelj. V Ljubljani 1909. Natisnil Dragotin Hribar.

A. S. Puškin: *Jevgenij Onjegin*. Roman v verzih. Preložil dr. Ivan Prijatelj (Prevodi iz svetovne književnosti. VI. zvezek.) V Ljubljani 1909. Natisnila „Katoliška Tiskarna v Ljubljani“.

Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov. XVI. zvezek. Uredil dr. Fran Ilešič. V Ljubljani 1909. Tisk „Narodne Tiskarne“.

Etbin Kristan: *Kato Vrankovič*. Drama v treh dejanjih. Spisal —. (Zabavna knjižnica. XXI. zvezek.) V Ljubljani 1909. Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju.

Dr. Branko Drechsler: *Stanko Vraz*. Studija. Hrvatska knjižnica. Knjiga četrta. Izdala Matica Hrvatska i Slovenska. U Zagrebu 1909. Tisak Dioničke Tiskare u Zagrebu.

*

Literarna drobtinica. Z ozirom na Bleiweisov Zbornik, ki ga je izdala za leto 1909 „Slovenska Matica“, mi piše Jos. Stritar z dne 2. januarja 1910 naslednje: „Pasji pogovori“ so moji, ne Levstikovi (glej razpravo dr. Lokarjevo, str. 76). Moj sovražnik je bil res Globočnik, kakor popravljata Grafenauer, ali moj rešitelj ni bil pohlevni možiček Petruzzi, ampak dr. K. Reichel (z Nemškega), kakor mi je sam pravil na Dunaju (glej članek Grafenauerjev, str. 262). Po „Juntezu“ je moral Levstik odriniti h grofu Pačetu, ne k Vilharju, kakor sem sam enkrat pisal po pomoti (glej članek Grafenauerjev, str. 264).

Dr. L.

□ □ □

Politični.

Odluka socialdemokratske Balkanske Konferencije, držane 25. 26. i 27. decembra 1909. godine u Beogradu.

I. Pod nametnutim tutorstvom i pretežnim uticajem evropske diplomatije, kao instrumenta ekspanzivne politike evropskog kapitalizma, stvoreni su u istorijskoj prošlosti na jugoistoku Evrope, a naročito na Balkanskom Poluostrvu, teritorijalni i nacionalni odnosi, koji sprečavaju moderni privredni i kulturni razvitak naroda i stoje u najoštrijoj suprotnosti sa njegovim interesima i potrebama. Iz te suprotnosti potiču sve krize, potresi i dogadjaji koje evropska diplomatija i njeni monarhističko-reakcionarni agenti na Balkanu upotrebljavaju kao pretekst za održanje te politike mešanja, tutorisanja, osvajanja i reakcije.

Na suprot tome prva socijaldemokratska balkanska konferencija ističe da su pokreti i borbe naroda na jugoistoku Evrope i Balkanu, koji imaju kulturnih pogodaba za samostalno razvijanje, izraz neodoljive težnje za privrednim i političkim oslobodjenjem.

S jedne strane: U koliko su se brže proredjivale oblasti za kolonijalno osvajanje koje nisu ni od koga pritisnute, u toliko je evropski kapitalizam, da bi plasirao suviše eksploatacije proletarijata u zemlji, surevnjivije jurišao na agrarne, industrijski nerazvijene i politički bezotporne zemlje. Putem izplate interesa na date zajmove i ekstraprofitu na uložene kapitale u preduzeća neograničeno koncesionirana, putem trgovinskih ugovora i mreže saobraćajnih

taksa evropski kapitalizam je uvukao Balkan i zemlje i narode na jugoistoku Evrope u opseg svoje bezdušne eksploatacije, iscrpljujući njihove privredne snage, sprečavajući njihov razvitak i njihovo napredovanje i ugrožavajući im i sam opstanak.

S druge strane: Promenama koje je pobjedni hod kapitalizma izazvao u uslovima privrednog života u ovim zemljama postaje nesnosna teritorijalna i nacionalna razdrobljenost, koja danas postoji. Sve napredne sile naroda moraju težiti, da se oslobode partikularizma i zatvorenosti, koji odgovaraju jedino patrijarhalnosti i ograničenosti života na župu i selo, čestih granica koje razjedinjuju bilo narode istog jezika, iste narodnosti i kulture, bilo oblasti koje su jedna na drugu privredno i politički upućene i posrednih i neposrednih tuđjih režima koji otržu narodu iz ruku njegovu sudbinu.

Ali, dokle radniška klasa, svojom klasnom borbom, faktički pomaže ostvarenje ovih težnja, dotle kapitalistička buržoazija, pri postojećim ekonomskim, političkim i nacijskim uslovima na jugoistoku Evrope, pomognuta monarhizmom, stvara nov nacionalni antagonizam, koji sprečava rešenje Balkanskog pitanja putem ujedinjenja naroda.

II. Priznajući nužnost i opravdanost ovih težnja naroda na jugoistoku Evrope prva socijaldemokratska balkanska konferencija stoji na gledištu, da se njihovo ustvarenje može postići jedino zbirlanjem privrednih snaga n celine, uklanjanjem vštački postavljenih granica, omogućavajući pune uzajamnosti i zajednice u životu i odbrani od zajedničke opasnosti. Zbog toga konferencija stavlja u dužnost socijalnoj demokratiji, da najenergičnije suzbija svaki antagonizam među narodima na jugoistoku Evrope i radi na njihovom zbliženju, a da svesrdno potpomogne sve težnje za punom demokratskom samoupravom i nezavisnošću naroda, koje su prvi uslov, da se pitanje života ovih naroda otme iz ruku njihovih stranih i domaćih reakcionarnih gospodara i uravni put za grupisanje, koje moderni privredni razvitak iziskuje kao jedinu garanciju privredne i političke samostalnosti. U prvom redu, to mora želiti socijalna demokratija ne samo zbog toga što bi tako rešenje pitanja najbolje odgovaralo interesima opšteg društvenog

napretka, već i zbog toga što je njen rad stalno uslovljen razvitkom naroda u kome rade i što se zdrave klasne borbe najpunije razvijaju u nezavisnim zemljama i narodima.

III. Prva socijaldemokratska balkanska konferencija naročito ističe, da se ta neodložna promena ne može izvesti u smislu narodnih interesa ni militarističkom politikom balkanskih monarhija i reakcionarnih buržoaznih režima koja, naprotiv, seje međusobni antagonizam, mržnju i nepoverenje i satire privredne i političke moći naroda, ni oslanjanjem i apolovanjem na kapitalističke evropske države čije se vladajuće klase, bile one apsolutističke ili republikanske, nacionalne ili nacionalitetne, ne mogu i neće svojevremeno odreći svoga povlašćenog položaja i osvajačke politike. Kao politički predstavnik radničke klase, koju ne deli nacionalni antagonizam vladajućih klasa, socialna demokratija ima tu važnu zadaću da bude najsvesniji, najodlučniji i najposlednji nosilac ideje solidarnosti naroda na jugoistoku Evrope i da klasnom borbom proletarijata snaži otpornu moć naroda pema zavojevačkoj politici evropskog kapitalizma. U prvom redu to treba da važi prema imperijalističkim težnjama Austro-Ugarske i uticaju ruskog carizma, koji se predaje svojoj lihvornoj i krvavoj politici na Balkanu u toliko nestrpljivije u koliko je jače potisnut sa dalekog Istoka i u većem neprijateljstvu sa narodom u zemlji.

IV. Stavljajući se u dužnost sekretarima socijaldemokratskih partija na Balkanu — i jugoistoku Evrope da, posredstvom sekretara Srpske Socijaldemokratske Partije u Beogradu, stalnim održavanjem intimnih veza omoguće jednoobraznu i s planom izvedenu paralelnu akciju u smislu ove odluke. A za iduću konferenciju, koja će se održati 1911 u Sofiji, da izrade formuliran program naših političkih i nacionalnih zahteva kao i projekat o organizacionoj zajednici socijaldemokratskih partija na Balkanu i jugoistoku Evrope.

Ta rezolucija je bila soglasno in z odobravanjem sprejeta. Dr. D.

□ □ □

Polemika.

V „Omladini“ se je že dvakrat oglašio g. I. A. Glonar iz Građca, zahtevajući, naj N. Z. dokaže opravdano očitjanje,

da se v slovenskem prevodu Drtinovega Vývoje nahajajo napačno prevedena mesta in slovniški pogreški. Konstatiram najprej, da je bilo poročilo N. Z. strogo stvarno in da je poziv g. I. A. Glonarja v „Omladini“ oseben in robat; zato bi ga uredništvo samo ignoriralo.

Da se pa ne bo zdelo, da smo pavšalno obdolževali, zahrbtno krepeljili in literarno rokovnjačili — te nar. rad. prijaznosti nam servira „Omladina“ — podajmo par primerov, iz katerih se razvidi, kakšen je prevod Drtinovega lepega dela.

Na strani 6. originala čitamo:

„Človek byv vržen nahý a bezbranný na planetu sotva vychladlou, kráčeje nejisté po půdě, již cítil ještě, jak třese se pod kročeji jeho, poznal stav bídý a skličénosti, jež naplnily srdce strachem nekonečným.“

Na strani 6. prevoda čitamo:

„Človek, vržen nag in brezbramben na komaj ohlajeni planet, ki je še negotovo stopal po njegovi skorji in čutil, kako se stresse pod kročeji jeho, poznal je uvidel bedo in potrto svojega stanja, kar je napolnilo njegovo srce z neskončnim strahom.“

Stran 8. originala:

„I považuje jej za hlas bytosti vyšších, jímž byl dříve již si naplnil vnější svět jako původci přírodních úkazů a jevů.“

Stran 8. prevoda:

„In smatra ga za glas višjih bitij, s katerimi je bil že prej napolnil zunanji svet, ko je iskal vzrokov prirodnih prikaznij in pojavov.“

Ista stran originala:

„Bohové jsou člověku ideálními vzory mravní dokonalosti, jež má následovati, v náboženství splňuje se touha člověkovy po mravně dokonalém.“

Ista stran prevoda:

„Bogovi so človeku idealni vzori pravne popolnosti, za katero mora stremiti, v verstvu se izpolnjuje človekovo hrepenenje po pravno dovršenem.“

Original ima na strani 10.:

„Náboženství vyrozuje se z citové a volní činnosti lidského ducha nepřiléhá nikterak k názorům vědeckým.“

Prevod pa pravi na strani 10:

„Verstvo, ki izvira iz delovanja človeškega čustva in volje, se nikakor ne prilega znanstvenim nazorom.“

Podrobnosti: příklad = prilika? (Str. 3.) záhada vesmírná = svetovna uganka? (5/6.) nezbytná podmínka = brezpojojen vir? (7.) znenáhla tento poměr prvotní se ušlechťuje citem vyšším =

počasi se to prvotno stanje popleme-
njuje z višjim čutom? (7.) predstavo-
vni = naziranje? (8/9.) veda odborná
= stroga znanost? (10.) vědy odborné
= eksaktne vede? (10/11.) vědy od-
borné = posamezne vede? (11.) orga-
ničke spojeni dobra a krásna = orga-
nična zveza dobre in krasote? (12.)

Prosim, to je na prvih 12. straneh
brezmadežnega prevoda! — — —

Nam zadošča; morda tudi gosp. I. A.
Glonarju, zato ne navajamo še drugih
pogreškov, tudi ne slovniških — čit-
ateljcem bi bilo predolgočasno; kajti

gotovo jim je znano, da je treba v
slovenščini za nikalnico postaviti ro-
dilnik mesto tožilnika i. t. d. Saj to že
tretješolci vedo.

G. Glonar lahko izprevidi, da je bilo
očitanje N. Z. utemeljeno, kakor je
vselej, i kadar je pavšalno. Bolje bi torej
bilo, da je v Omladini malo manj
kričal in si svojo literarno vest natanč-
neje izpraševal. Tako pa se človek
nehote spominja one prilike o tatu, ki
je kazal na poštenjaka in vpil: „Tat!
primite ga!“

Dr. D.

OTON ŽUPANČIČ:

Epigrami.

Še nekaj.

*In to je tudi: nisem doktrinar —
kaj mi za včerajšnjo resnico mar.*

Sistematikom.

*Da, da, življenje, sistematiki . . .
tak išče kmet vremena — v pratiki.*

Nekomu, ki mi je odrekel domovino.

*Jaz sem globokih korenin,
vem, da sem svoje zemlje sin,
zato se ne bojim daljin.*

Težava.

*Podležev zalezovanje —
bodro se poženeš vanje;
a prijatelj slavljenje —
težko, brate, je življenje.*

Satanas Politicus.

*Razkazal mi je Satanas sveta okoliš:
„Vse to ti dam, če predme padeš in me voliš.“*

Nm.

*Glej, glej — spet nova igračka:
odreševati svet;
o hiperarciestet,
prespi, prespi prej mačka!*

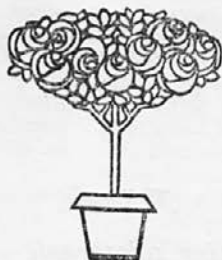
Tam in tu.

*Velik je v svojih delih Gospod:
Mesino zatrl je, hiše in rod;
s prstom je segel celo do Ljubljane,
tu je zmehčal le nektare možgane.*

Pritožba in tolažba.

*„Jaz nisem zaslužil udarca.“ — „Bodi vesel
brez tvojih zaslug sem te večne pozabe otel.“*

RAZPRAVE

VII. rednega zbora jugosl. soc. dem. stranke v Avstriji. Stenografični zapisnik. Cena 60 vin. — Prvikrat je izdala jugoslovanska soc. dem. stranka v Avstriji stenografični zapisnik svojega strankarskega zbora. Zanimiv je in vreden, da se ga pazno čita. Dobi se pri: „Delavski tiskovni družbi v Ljubljani“.

„KATOLIŠKO SVETOVNO NAZIRANJE IN SVOBODNA ZNANOST.“

Napisal dr. L. Wahrmond. Cena 70 v. Te znamenite brošure, ki je toliko prahu vzbudila v avstrijski javnosti, ima „Del. tiskovna družba v Ljubljani“ še nekaj v zalogi, zato opozarja iznova, naj si jo omislijo tisti, ki se zanimajo za ta eminentno važni predmet.

Drama Prešernovega duševnega življenja.

Spisal dr. Ivan Prijatelj. — Cena 40 vin.

Prešernov spomenik

Uredil dr. Ivan Prijatelj. Cena 80 vin. — Ti dve knjižici, ki so jih izdali v Prešernovo proslavo „Naši Zapiski“ 1. 1905, se nahajata še v zalogi „Delavske tiskovne družbe v Ljubljani“. Opozarjamo vse one, ki bi si jih radi nabavili.

Magdalena

Spisal I. S. Machar. Preložil dr. Anton Dermota. Cena 2 K.

NARODNO VPRAŠANJE IN SLOVENCİ.

Napisal Etbin Kristan. — Cena 24 vinarjev. — Dobi se pri

„Delavski tiskovni družbi v Ljubljani“.

„RDEČI PRAPOR“

Osrednje glasilo Jugosl. socialne demokracije. Izhaja v Ljubljani vsak torek, četrtek in soboto. Cena mu je 14 K za celo leto, 7 K za pol leta, 3 K 50 v za četrt leta in mesečno 1 K 20 v. Prinaša zelo zanimivo vsebino in je najboljšie pisani slovenski politični list.

Knjigarna L. Schwentner, Ljubljana

Prešernova ulica št. 3

===== priporoča nastopne novosti svoje založbe: =====

Cankar I.: Kurent. Starodavna povest. Broš. K 1·50, vez. K 2·80, po pošti 10 v več. Ta povest je slika stoletnega trpina-veseljaka slovenskega naroda. Odlikuje se po posebnem jeziku del čudovitega domačega kolorita, tudi slog je nekaj izrednega, ne sicer cankarjevsko briljanten, a vendar tako lep, da enako lepega ne piše noben naših pisateljev. Trije sonetje na koncu povesti so takorekoč njen magistrale.

Cankar I.: Hlapci. Drama v 4 aktih. Broš. K 2·—, po pošti 10 v več. V drami je pisatelj v jarko luč postavil aktualno, socialno in kulturno vprašanje, ki mora zanimati vsakogar, kdor smatra šolo in učiteljstvo za faktor, ki bo pred vsemi odločeval o usodi našega naroda. Ni to navadna politična senzacijska drama, preračunjena za efemerni efekt, ampak stvar, ki pretrese učitelja, da se nad njo zamisli in premišljuje.

Milčinski Fr.: Igračke. Broš. K 2·—, vez. K 3·—, po pošti 20 v več. Zbirka ljubeznivih humoresk in satiričnih črtic zlasti uradniškega, posebno sodniškega življenja. Semtertja zazveni trpka ironija in marsikateri občutni udarec pade na justico in njene služabnike. Posebno prijetno dé čitatelju čut za socialno pravičnost, ki se v obili meri razodeva v teh navidezno „nedolžnih“ črticah.

Trdina I.: Zbrani spisi. VI. in VII. knjiga. Broš. à K 2·50, vez. à K 3·70, po pošti 20 v več. Tudi te dve knjigi prinašata celo vrsto doslej še ne priobčenih pripovednih spisov. Njih vrednost vnovič povdarjati, bi bilo pač odveč, saj o tem je že vsakdo prepričan, da ga ni med našimi inteligenti, ki bi bil tako spoznal in obenem tako prav razumel življenje našega naroda na Dolenjskem kakor Trdina. S tema knjigama pa zakladnica njegove literarne zapuščine še nikakor ni izčrpana. Še marsikak biser se bo dal iz nje izkopati.

Kersnik Janko: Zbrani spisi. V. zvezek. Broš. K 5·—, v platno vezan K 6·—, v polfrancoski vezbi K 7·—, po pošti 30 v več. V tem zvezku, obsegajočem dva snopiča, so priobčene pisateljeve poezije ter literarni in politično-polemični spisi. Urednik dr. Prijatelj jim je pridejal potreben obširni komentar, ki sedanji generaciji prinaša mnogo novega in pojasnjuje marsikatero temno zadevo iz našega polpreteklega političnega in kulturnega življenja.

Založništvo L. Schwentner vabi nadalje na naročbo:

Novih Akordov, ki so se s svojim devetim letnikom preustrojili v glasbeno revijo na ta način, da prinašajo razen skladb v dosedanem številu tudi prilogo glasbeno-literarne vsebine. Nihče ne more tajiti, da se s tem zadošča le živi potrebi, ki jo čutijo vsi muzikalni krogi. **Cena za vse leto K 10, za pol leta 5 K, posamezni zvezki po 2 K.**